

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
“Харківський авіаційний інститут”

В. Ю. Кащєєва

ФІНАНСОВА САНАЦІЯ
І БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВ

Навчальний посібник

Харків «ХАІ» 2016

УДК [658.16.+ 658.016.8](075.8)
ББК 65.29-93я73
К31

Рецензенти: д-р екон. наук, проф. К. А. Мамонов,
канд. техн. наук, проф. В. І. Успенко

К31 **Кащєва, В. Ю.**

Фінансова санація і банкрутство підприємств [Текст] : навч. посіб. / В. Ю. Кащєва. – Х. : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2016. – 61 с.

Розглянуто теоретичні основи розвитку і функціонування інституту банкрутства в Україні, основні аспекти провадження справи про банкрутство підприємств, правове і фінансове забезпечення судових процедур при банкрутстві.

Описано особливості банкрутства окремих категорій суб'єктів господарювання, таких, як містоутворюючі підприємства, особливо небезпечні підприємства, суб'єкти підприємницької діяльності, що мають суспільну, іншу цінність або особливий статус, сільськогосподарські підприємства, страховики, професійні учасники ринку цінних паперів та інститути спільного інвестування, емітенти або управителі іпотечних сертифікатів, фермерські господарства й ін.

Проаналізовано нормативно-методичне забезпечення процесів санації й банкрутства в Україні, наведено контрольні запитання, тести і задачі для практичних занять, а також теми рефератів для виконання контрольних робіт.

Для студентів економічних спеціальностей при самостійному вивченні дисципліни “Фінансова санація і банкрутство підприємств”.

Табл. 4. Бібліогр.: 54 назви

УДК [658.16.+ 658.016.8](075.8)
ББК 65.29-93я73

© Кащєва В. Ю., 2016
© Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського
“Харківський авіаційний інститут”, 2016

ВСТУП

В умовах глобальної фінансової кризи, нестабільності у політиці й економіці знижуються темпи зростання обсягів виробництва і показники прибутковості більшості підприємств, скорочуються види господарської діяльності, сповільнюються і припиняються інвестиційні процеси. Суб'єктам господарювання все важче зберігати і підтримувати достатній рівень їх розвитку. Основним завданням для них у цей час є адаптація до нових, досить складних і невизначених умов господарювання й підтримка своєї платоспроможності, тобто здатності виконувати зобов'язання, що випливають із торгових, кредитних та інших операцій грошового характеру, в повному обсязі й установлений строк.

Зниження обсягів виробництва, падіння прибутковості, інші негативні тенденції протягом досить тривалого періоду є першими індикаторами початку фінансової кризи на підприємстві й результатом невідповідності його фінансово-господарських параметрів умовам навколишнього середовища, неправильної стратегії, неадекватної організації бізнесу, слабкого адаптування до вимог ринку. Як наслідок, підприємство стає неплатоспроможним і виникає загроза його банкрутства.

Банкрутство – це одна з юридичних підстав ліквідації підприємства, що потребує державного регулювання, насамперед, нормативно-правового закріплення процедур і наслідків неплатоспроможності боржника. Державне управління банкрутством здійснюється за допомогою реалізації законодавчої і виконавчої влади, а також через систему судочинства.

Банкрутство підприємств є невід'ємним атрибутом ринкової економіки, обов'язковим правовим інструментом, що забезпечує розвиток економічних відносин, створює умови, необхідні для підтримки здорової конкуренції і забезпечення саморегуляції ринку.

Основними загально визнаними цілями інституту банкрутства є стимулювання розвитку підприємницької діяльності, зростання ефективності економіки, забезпечення рівності прав, обов'язків і відповідальності суб'єктів ринку, очищення ринків від недієздатних учасників, справедливий розподіл майна банкрута між його кредиторами, створення сприятливих умов для оздоровлення підприємств, що перебувають у фінансовій кризі, відтворення підприємницької діяльності у випадку доцільності й відповідного бажання власників. Згідно з цим сучасною тенденцією практики інституту неспроможності є наголос на переважному застосуванні саме реорганізаційних процедур як соціально рентабельних і прогресивних аспектів економічних зрушень. Механізм реорганізаційних процедур дає юридичні можливості для відновлення платоспроможності боржників, оздоровлення й відродження потенціалу підприємств, які з тих чи інших причин опинилися у кризовому стані.

Таким чином, у більшості розвинених країн банкрутство підприємства і подальша його ліквідація – це такі заходи, які можуть застосовуватися до боржника тільки у тому випадку, коли система заходів щодо запобігання банкрутству не дала позитивних результатів.

1 РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ

1.1 Принципи правового регулювання відносин банкрутства

Чинне українське законодавство визначає банкрутство як визнану господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» закріплено принципи правового регулювання відносин банкрутства. Такими принципами є пріоритет спеціального Закону перед іншими нормативними актами, загальність, збереження суб'єкта господарювання при нагоді відновити його платоспроможність, справедливе і організоване погашення вимог кредиторів при ліквідації боржника, державне регулювання відносин неплатоспроможності.

Принцип пріоритету спеціального Закону означає, що норми інших нормативних актів, наприклад цивільного, господарського або цивільно-процесуального права, діють лише в певній частині за умови згадування про це в самому Законі, тобто субсидіарно.

Принцип загальності полягає в можливості всіх кредиторів заявити свої вимоги, але оскільки передбачається брак майна боржника для задоволення всіх вимог, то основою розгляду вимог кредиторів є конкурс, тобто має місце конкуренція грошових вимог кредиторів.

Принцип збереження суб'єкта господарювання є дуже важливим, оскільки внаслідок ліквідації суб'єкта господарювання економіка держави зазнає збитків, зменшуються надходження до бюджету, відбувається звільнення працівників, виникає необхідність виплати допомоги з безробіття. Однак збереження суб'єкта господарювання відбувається за рахунок обмеження прав кредиторів і боржника: боржник втрачає права з управління підприємством, а наявність різних інтересів кредиторів потребує створення спеціального органу з представників кредиторів, і всі рішення ухвалюються більшістю голосів, що часто обмежує права малих кредиторів. Але ці заходи є тимчасовими й вимушеними, спрямованими на досягнення єдиного завдання – відновлення платоспроможності боржника і збереження суб'єкта господарювання.

Справедливе й організоване погашення вимог кредиторів при ліквідації банкрута проявляється перш за все у забезпеченні всіх кредиторів однаковими правовими можливостями при задоволенні їхніх вимог, реалізації їхніх прав і законних інтересів за умови недостатності майна боржника для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі. Додержання цього принципу досягається призначенням судом спеціальної особи, завданням якої є максимально вигідно реалізувати майнові активи боржника з метою справедливого, пропорційного, найбільш повного задоволення вимог кредиторів.

Принцип державного регулювання відносин банкрутства полягає у закріпленні спеціальних правил, що регулюють саму процедуру

банкрутства, встановленні відповідних заборон, обмежень і пріоритетів, а також у запровадженні особистого режиму банкрутства для окремих суб'єктів.

Додержання принципу державного регулювання відносин у сфері банкрутства забезпечує спеціально створений державний орган з питань банкрутства, діяльність якого передбачено Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

1.2 Законодавче забезпечення відносин банкрутства в Україні

Розвиток відносин у сфері банкрутства в Україні стимулює безперервний перегляд і вдосконалення законодавства, що регулює такі відносини.

Одним із перших законів, прийнятих у процесі становлення правової системи незалежної України, був Закон України «Про банкрутство» (1992 р.). Цей закон складався із 22 статей і мав забезпечити регулювання у сфері банкрутства в умовах фактичної відсутності самого інституту банкрутства в Україні.

Практика застосування першого в Україні Закону про банкрутство виявила суттєві недоліки й прогалини в сфері регулювання відносин банкрутства, недосконалість багатьох правових інструментів і низьку ефективність закріплених законом судових процедур. Закон установлював умови і порядок визнання банкрутами лише такої категорії суб'єктів господарювання, як юридичні особи. Нормами закону закріплювались тільки дві судові процедури: санація і ліквідація, причому основною процедурою стала ліквідація, оскільки процедура санації залишилась недостатньо розробленою і визначеною. Відповідно до цього норми закону в основному були спрямовані на захист прав кредиторів. Однак на практиці виявилось, що в процесі ліквідації не було задоволено жодну зі сторін: кредитори зазвичай задовольнялися мізерними компенсаціями порівняно зі своїми грошовими вимогами до боржника, а боржники несли значні додаткові затрати під час ліквідаційної процедури і розорялися.

Відсутність прикладів успішного оздоровлення підприємств, що опинилися у кризовому стані, свідчила про значні недоліки законодавства про банкрутство. Щоб ліквідувати такі недоліки і заповнити прогалини в законі про банкрутство було розроблено низку підзаконних нормативних актів, часто недостатньо узгоджених між собою.

У 1999 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», який набрав сили з 01.01.2000 р. У цьому Законі, який складався із 53 статей, було закладено принцип відновлення платоспроможності, обов'язковість заходів щодо оздоровлення боржника і передбачено перелік відновлювальних процедур, спрямованих на уникнення ліквідації боржника: процедуру розпорядження майном боржника, досудову і судову санацію, мирову угоду.

Крім того, закон затвердив розмір боргу, на підставі якого можна порушити справу про банкрутство, надав боржнику можливість самому заявляти про своє банкрутство, що встановлює його переважне право на затвердження програми

санації. В Законі 1999 р. чітко розмежовувалися і розрізнялися поняття «неплатоспроможність» і «банкрутство», а примусова ліквідація розглядалася як крайній захід, коли немає можливості відновити платоспроможність боржника.

Цим Законом також уперше було передбачено створення інституту арбітражних керуючих, передбачено діяльність і визначено повноваження спеціального державного органу з питань банкрутства, введено положення про банкрутство фізичної особи-підприємця.

Закон 1999 р. порівняно з попереднім був кращим, мав більшу економічну спрямованість, оскільки більшою мірою давав можливість боржнику захистити свої інтереси і вирішити свої економічні проблеми. Але, на думку фахівців, закон все ж був досить складним, громіздким і таким, що містив багато внутрішніх суперечностей. Про це свідчить той факт, що до Закону протягом його дії було внесено значну кількість змін і доповнень.

Наприкінці 2011 року закон про банкрутство було прийнято у новій редакції.

У Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [1] запроваджено процедуру санації до порушення справи про банкрутство, посилено роль арбітражних керуючих і змінено їхній правовий статус, але разом з тим посилено контроль за діяльністю арбітражних керуючих, змінено порядок підбору кандидатів на призначення арбітражного керуючого, введено поняття «забезпечені кредитори», посилено вимоги до підтвердження безспірності грошових заяв кредиторів, забезпечено більшу «прозорість» процедури, особливо в частині продажу майна, закріплено нові способи відновлення платоспроможності боржника, відмінено безповоротність ліквідаційної процедури і визначено, що визнання боржника банкрутом і відкриття процедури ліквідації не перешкоджає застосуванню до нього в подальшому санації або мирової угоди, розширено список підприємств, до яких застосовується спеціальний порядок банкрутства і дано право місцевим органам влади застосовувати особливий порядок банкрутства до СПД, які мають суспільну цінність, дано право власнику підприємства погашати заборгованості юридичної особи, змінено вимоги до офіційного оприлюднення інформації про справу про банкрутство, змінено порядок задоволення вимог кредиторів, звужено повноваження спеціального державного органу з питань банкрутства, встановлено, що центральним державним органом управління з питань банкрутства є Міністерство юстиції.

Відповідно до принципів правового регулювання відносин банкрутства Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» є спеціальним і пріоритетним у регулюванні відносин банкрутства. Разом з тим відносини банкрутства можуть регулюватися нормами, що містять інші нормативні акти: Господарський процесуальний кодекс України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців і громадських формувань», закони України, що встановлюють спеціальний режим банкрутства окремих категорій суб'єктів, наприклад, Закон України «Про банки і банківську діяльність» та інші нормативні акти.

Законодавство про банкрутство має забезпечити виконання основних покладених на нього функцій: попереджати непродуктивне використання активів підприємства, захищати інтереси підприємства-боржника – реабілітувати підприємства, які опинилися на межі банкрутства, але мають значні резерви для успішної фінансово-господарської діяльності в майбутньому, захищати інтереси кредиторів – сприяти максимальному задоволенню претензій кредиторів.

1.3 Функції державного органу з питань банкрутства

Державний орган з питань банкрутства сприяє створенню організаційних, економічних, інших умов, необхідних для реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, у тому числі процедур банкрутства державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків.

До основних його функцій належать такі:

- 1) підготовка, перепідготовка й підвищення кваліфікації арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів);
- 2) установлення вимог для отримання свідоцтва на право здійснення діяльності арбітражного керуючого;
- 3) ведення Єдиного реєстру арбітражних керуючих України;
- 4) ведення Єдиного реєстру підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство;
- 5) встановлення форми подання арбітражним керуючим інформації, необхідної для ведення зазначеної бази даних;
- 6) установлення порядку проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання щодо наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства;
- 7) підготовка на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновків про наявність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства;
- 8) проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання при порушенні проваджень у справах про банкрутство державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків;
- 9) розроблення типових форм плану санації і мирової угоди, підготовка й затвердження інших типових документів та методичних рекомендацій щодо проведення процедур банкрутства.

Для забезпечення виконання повноважень державний орган з питань банкрутства може залучати відповідні організації та спеціалістів у порядку і на умовах, установлених Кабінетом Міністрів України.

2 СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

2.1 Підвідомчість і територіальна підсудність справ про банкрутство

Справи про банкрутство підвідомчі господарським судам України.

Господарські суди розглядають справи про банкрутство в порядку провадження, передбаченому Господарським процесуальним кодексом, з урахуванням особливостей, установлених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Провадження у справах про банкрутство полягає у застосуванні специфічних способів захисту, особливості процедури, учасників, стадій та інших елементів, що відрізняють таке провадження від позовного.

Для порушення господарським судом провадження у справі про банкрутство боржник або його кредитори мають звернутися до суду із заявою про визнання боржника банкрутом. Така заява є способом захисту майнових прав кредиторів, однак не є позовом.

Справи про банкрутство розглядаються господарськими судами за місцем знаходження боржника-юридічної особи або місцем проживання боржника-фізичної особи.

2.2 Учасники справи про банкрутство

Основними учасниками справи про банкрутство є сторони: боржник (банкрут) і кредитори.

До основних діючих осіб, що є учасниками провадження у справі про банкрутство, також належить арбітражний керуючий. Інші учасники справи про банкрутство, такі, як власник майна, інвестор, представник працівників боржника, державний орган з питання банкрутства, центральний орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, Фонд державного майна, залучаються епізодично, у випадках, передбачених Законом.

Ключовою фігурою процедури банкрутства є боржник – будь-яка фізична особа-підприємець або юридична особа, стосовно якої за наявності підстав, передбачених Законом, господарським судом порушено провадження у справі про банкрутство.

Боржник – це особа, яка не спроможна виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати.

Банкрут (суб'єкт банкрутства) – визнаний судом боржник (юридична або фізична особа), неспроможність якого встановлено судом.

Відповідно до Закону суб'єкт підприємницької діяльності стає боржником після порушення справи про банкрутство, а суб'єктом банкрутства (банкрутом) – після встановлення неспроможності боржника виконати свої грошові зобов'язання.

Боржників залежно від застосованих до них судових процедур поділяють на загальних і спеціальних. До загальних боржників судові процедури застосовуються без будь-яких обмежень і винятків. Для спеціальних боржників діє особливий режим правового регулювання і загальні норми застосовуються з урахуванням особливостей такого режиму.

Кредитори відіграють головну роль у процедурі банкрутства. Це будь-які юридичні або фізичні особи, які мають у встановленому порядку підтверджені відповідними доказами вимоги за грошовими зобов'язаннями боржника.

Усіх кредиторів поділяють на конкурсних, вимоги яких виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство, і поточних, вимоги яких виникли після відкриття провадження у справі про банкрутство.

Конкурсні кредитори безпосередньо є стороною у справі про банкрутство з усіма процесуальними правами. Вони самі формують представницькі органи, беруть участь у них з правом голосу і впливають на процедуру банкрутства.

Кредиторів поділяють на ініціювальних, змушених, забезпечених і привілейованих. Ініціювальні кредитори порушують справу про банкрутство. Змушені – це такі конкурсні кредитори, які змушені звертатися до суду у зв'язку з публікацією оголошення про порушення справи про банкрутство або у зв'язку з визнанням боржника банкрутом і відкриттям ліквідаційної процедури. Забезпечені кредитори – кредитори, чії вимоги повністю або частково забезпечено заставою. Такі кредитори позбавлені права ініціювати процедуру банкрутства, тобто це завжди змушені кредитори, але вони мають значні переваги перед звичайними кредиторами в процедурі банкрутства. Привілейовані кредитори можуть бути як конкурсними, так і неконкурсними. На їхні вимоги не поширюються мораторій і наслідки граничного строку, наприклад, це кредитори із заробітної плати.

При розгляді справи про банкрутство суди враховують особливості правового статусу тієї чи іншої категорії кредиторів.

Важливим учасником справи про банкрутство, від дій якого багато в чому залежить ефективність усієї процедури банкрутства, є арбітражний керуючий.

Арбітражний керуючий – це фізична особа-суб'єкт незалежної професійної діяльності, яка призначається господарським судом із числа осіб, що отримали відповідне посвідчення і печатку у порядку, встановленому законодавством, і яких внесено до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України, і яка на різних стадіях судової процедури банкрутства може бути розпорядником майна, на якого судом покладаються повноваження з нагляду й контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника на стадії розпорядження майном, керуючим санацією, який має організувати проведення санації боржника, або ліквідатором – особою, що за рішенням суду організує проведення ліквідаційної процедури і забезпечує задоволення визнаних вимог кредиторів. Таким чином, одна й та сама особа може здійснювати повноваження арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) на всіх стадіях провадження у справі про банкрутство.

Арбітражним керуючим може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну або економічну освіту, стаж роботи за фахом не менше трьох років або одного року на керівних посадах після отримання повної вищої освіти, пройшов навчання і стажування протягом шести місяців у порядку, встановленому державним органом з питань банкрутства, володіє державною мовою та склав кваліфікаційний іспит.

Підбір кандидатів на призначення арбітражного керуючого у справах про банкрутство здійснюється автоматизованою системою підбору кандидатів за принципом територіальності з урахуванням спеціалізації арбітражного керуючого і коефіцієнта складності справи, який визначається суддею, виходячи з відомостей, зазначених у заяві про порушення провадження у справі про банкрутство з урахуванням порядку провадження у справі про банкрутство, який підлягає застосуванню до боржника (загальний, спеціальний або спрощений), статусу, форми власності й організаційно-правової форми боржника, розміру кредиторської заборгованості боржника, кількості працівників боржника тощо.

Повноваження арбітражного керуючого залежать від виду судової процедури, яку він здійснюватиме, а також від форми власності боржника.

При призначенні арбітражного керуючого господарський суд може відхилити кандидатуру арбітражного керуючого, визначеного автоматизованою системою, за наявності підстав і зробити повторний електронний запит в установленому порядку.

Арбітражний керуючий від моменту винесення ухвали (постанови) про призначення його арбітражним керуючим до моменту припинення здійснення ним повноважень прирівнюється до службової особи підприємства-боржника.

Закон про банкрутство визначає також правове становище інших учасників відносин банкрутства, таких, як інвестори, засновники боржника, працівники боржника.

Інвестор – це фізична або юридична особа, яка виявила бажання взяти участь у процедурі санації боржника. Законом, зокрема, закріплено такі повноваження інвестора, як надання пропозицій щодо санації боржника, розроблення плану санації, придбання права власності на майно боржника за умови виконання зобов'язань, передбачених планом санації, участь у мировій угоді та ін.

Інтереси працівників у справі про банкрутство може представляти представник працівників боржника – особа, уповноважена загальними зборами кредиторів або відповідним рішенням первинної профспілкової організації боржника представляти їхні інтереси під час провадження у справі про банкрутство з правом дорадчого голосу.

Інтереси засновників боржника під час провадження у справі про банкрутство з правом дорадчого голосу представляє особа, уповноважена загальними зборами учасників.

2.3 Етапи провадження у справі про банкрутство

Етап 1. Подання заяви про порушення справи про [банкрутство](#) боржника до господарського суду [кредиторами](#) або [боржником](#).

Етап 2. Винесення судом ухвали про прийняття заяви про порушення справи про банкрутство.

Етап 3. Надання можливості боржникові скористуватися правом проведення санації до порушення справи про банкрутство:

- прийняття судом ухвали про проведення санації до порушення справи про банкрутство;

- затвердження судом плану санації;

- призначення керуючого санацією;

- введення мораторію на задоволення вимог кредиторів.

Етап 4. Підготовче засідання господарського суду (якщо не прийнято рішення про проведення санації до порушення справи про банкрутство):

- розгляд поданих документів і заслуховування пояснень сторін;

- оцінювання обґрунтованості заперечень боржника;

- з'ясування наявності підстав для порушення провадження у справі про банкрутство;

- винесення ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство;

- прийняття рішення про офіційне оприлюднення інформації щодо порушення справи про [банкрутство](#);

- визначення дати попереднього засідання суду;

- визначення дати підсумкового засідання суду.

Етап 5. Попереднє засідання господарського суду:

- розгляд судом реєстру вимог кредиторів і вимог, щодо яких були заперечення боржника і які не було включено до реєстру, прийняття рішення за цими вимогами;

- визначення розміру визнаних судом вимог кредиторів і затвердження реєстру вимог кредиторів;

- визначення дати проведення зборів кредиторів.

Етап 6. Проведення зборів кредиторів:

- створення комітету кредиторів, якщо кількість кредиторів більше десяти, і затвердження його кількісного складу – не більше семи осіб;

- визначення повноважень комітету кредиторів;

- вибір членів комітету кредиторів;

- звернення до господарського суду з клопотанням про відкриття процедури санації, або про укладення мирної угоди, або про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

Етап 7. Підсумкове засідання господарського суду: винесення ухвали про проведення [санації](#) боржника й призначення керуючого [санацією](#), або ухвали про укладення [мирової угоди](#), або постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

Залежно від категорії боржника, виду його діяльності й наявності у нього майна господарський суд застосовує загальний, спеціальний або спрощений порядок провадження у справі про банкрутство.

Загальний порядок провадження у справі про банкрутство передбачає застосування до боржника таких судових процедур:

- процедури розпорядження майном боржника;
- мирової угоди;
- процедури санації боржника;
- ліквідаційної процедури.

При загальному порядку провадження у справі про банкрутство передбачається застосування процедури розпорядження майном з подальшим переходом до процедур санації, ліквідації або мирової угоди.

Спеціальний порядок провадження полягає в залученні до участі в справі додаткових учасників, продовженні термінів санації, у збігу процедур розпорядження майном і санації, у поставленні до боржника додаткових вимог з виконання зобов'язань перед працівниками або державою та ін.

Спрощений порядок застосовується під час ліквідації банкрута без застосування процедур розпорядження майном і санації.

Ухвали господарського суду, винесені у справі про банкрутство за наслідками розгляду господарським судом заяв, клопотань і скарг, а також постанова про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури можуть бути оскаржені в установленому апеляційному або касаційному порядку.

В апеляційному порядку можуть бути оскаржені постанова про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, усі ухвали місцевого господарського суду, прийняті у справі про банкрутство, крім випадків, передбачених законодавством.

У касаційному порядку можуть бути оскаржені постанови й ухвали апеляційного господарського суду, прийняті за результатами перегляду таких судових рішень: ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство; ухвали про визнання недійсними договорів боржника; ухвали про затвердження реєстру вимог кредиторів; ухвали про припинення повноважень арбітражного керуючого; ухвали про перехід до наступної судової процедури; ухвали про затвердження плану санації; ухвали про припинення провадження у справі про банкрутство; постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

Ухвали й постанова про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, прийняті господарським судом у справі про банкрутство, набирають законної сили від моменту їх прийняття.

2.4 Подання до суду заяви про порушення справи про банкрутство боржника

Заява до суду про порушення справи про банкрутство боржника є початковим пунктом і безпосередньою підставою для відкриття судом процедури банкрутства.

Заяви приймаються господарськими судами за місцем знаходження боржника. Заявниками можуть бути як боржник, якщо він може підтвердити наявність грошових коштів або майна, достатнього хоча б для покриття судових витрат, так і кредитор або кредитори, чії вимоги не забезпечено заставою. При цьому кредитори можуть об'єднати свої вимоги до боржника і звернутися до суду зі спільною заявою або заявити свої вимоги окремо.

Закон про банкрутство примушує боржника у деяких випадках в обов'язковому порядку звертатися до суду із заявою про порушення провадження у справі про банкрутство, наприклад, коли у процесі здійснення добровільної ліквідації підприємства встановлено його неспроможність задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі.

Якщо заявником є кредитор або кредитори, то для прийняття судом заяви мають бути виконані такі умови:

1) вимоги кредиторів до боржника мають бути беззаперечними, тобто визнаними боржником або судом і підтверджені виконавчими документами: рішенням суду, що набрало чинності, або постановою про відкриття виконавчого провадження;

2) вимоги мають бути грошовими і включати заборгованості за передані боржникові товари, виконані роботи, надані послуги, з повернення наданих кредитів і зі сплати відсотків за ними;

3) сумарні вимоги кредиторів до боржника мають становити не менше 300 мінімальних розмірів заробітної плати;

4) вимоги кредиторів не були задоволені боржником протягом трьох місяців після закінчення терміну їх погашення.

Заява про порушення справи про банкрутство подається боржником або кредитором до господарського суду у письмовій формі, підписується керівником або іншою особою, уповноваженою на це установчими документами. Ця заява повинна містити найменування суду, до якого подається заява; найменування боржника, його поштову адресу; номер (код), що ідентифікує заявника як платника податків; виклад обставин, які підтверджують неплатоспроможність боржника, із зазначенням суми боргових вимог кредиторів і строку їх виконання; перелік документів, що додаються до заяви.

Залежно від того, хто є заявником, боржник або кредитор, до заяви додаються документи, перелік яких встановлено Законом. Наприклад, коли заявником є сам боржник, то він зобов'язаний подати до суду рішення власника майна про порушення справи про банкрутство, бухгалтерський баланс на останню звітну дату, а також одночасно із заявою план санації, а коли заявником є кредитор

(кредитори), то заява повинна містити докази обґрунтованості вимог до боржника і підтвердження їхньої безспірності.

Заявник має право відкликати заяву за умови, якщо це не порушує прав сторін справи, дотримуються строки, у межах яких допускається відкликання, – до дати проведення підготовчого засідання суду.

Законом установлено випадки, коли суд відмовляє у прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство, наприклад, якщо вимоги кредиторів повністю забезпечено заставою, а також випадки, коли суд повертає заяву заявнику, наприклад, якщо заяву не оформлено відповідно до вимог Закону.

За подання заяви про порушення справи про банкрутство справляється судовий збір у порядку, передбаченому законом.

Ухвала про прийняття заяви про порушення справи про банкрутство надсилається сторонам і органу державної виконавчої служби за місцем знаходження боржника, державному реєстратору, органу, уповноваженому управляти державним майном боржника, у статутному капіталі якого частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, і арбітражному керуючому.

Боржник має надати до господарського суду і заявнику відзив на заяву про порушення справи про банкрутство.

Після прийняття заяви до розгляду господарський суд у строк не пізніше п'яти днів від дня її надходження виносить ухвалу, в якій зазначаються дата проведення підготовчого засідання суду, прізвище, ім'я та по батькові арбітражного керуючого, визначеного автоматизованою системою із числа осіб, внесених до Єдиного реєстру арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України.

Ухвалою про прийняття заяви про порушення провадження у справі про банкрутство господарський суд має право вирішити питання:

- про зобов'язання заявника, боржника та інших осіб надати суду додаткові відомості, необхідні для вирішення питання про порушення провадження у справі про банкрутство;

- вжиття заходів щодо забезпечення вимог кредиторів шляхом заборони власнику майна (органу, уповноваженому управляти майном) боржника та боржнику приймати рішення щодо ліквідації, реорганізації боржника, а також відчужувати основні засоби.

Боржник до дати проведення підготовчого засідання надає до господарського суду та заявнику відзив на заяву про порушення справи про банкрутство. До відзиву боржника мають бути додані докази відправлення заявнику копії відзиву.

2.5 Санація боржника до порушення справи про банкрутство

Одним із засобів подолання фінансової кризи і запобігання банкрутству підприємства є фінансова санація. Термін "санація" походить від латинського слова "sanare" і перекладається як оздоровлення або одужання.

Чинне українське законодавство визначає санацію як систему заходів, що здійснюються з метою запобігання визнанню боржника банкрутом і його ліквідації, оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів. Метою санації є поліпшення структури капіталу, конкурентоспроможності, платоспроможності, відновлення і досягнення прибутковості, відновлення і збереження ліквідності, покриття поточних збитків, скорочення заборгованості, формування фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення подальшої успішної діяльності й розвитку підприємства.

Як ініціаторами проведення санації, так і особами, що здійснюють її фінансування, можуть бути власники підприємства-боржника, кредитори боржника, потенційні інвестори.

Засновники боржника, власник майна боржника, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень зобов'язані вживати своєчасних заходів для запобігання банкрутству боржника.

У разі виникнення ознак банкрутства керівник боржника зобов'язаний попередити засновників боржника і власника майна боржника про наявність ознак банкрутства підприємства.

Законодавством України передбачено можливість проведення позасудових процедур відновлення платоспроможності боржника, а саме: досудової санації та санації до порушення справи про банкрутство.

Досудова санація – це система непримусових (добровільних) заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які здійснюються у разі виявлення ознак неплатоспроможності підприємства з метою уникнення порушення справи про банкрутство. Як ініціаторами проведення досудової санації, так і особами, що здійснюють її фінансування, можуть бути власники підприємства-боржника, кредитори боржника, потенційні інвестори.

Санація боржника до порушення справи про банкрутство – це система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник боржника, орган, уповноважений управляти майном боржника, кредитор боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника шляхом вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до порушення провадження у справі про банкрутство.

Особливе місце в процесі санації належить заходам фінансово-економічного характеру, які відображають фінансові відносини, що виникають у процесі мобілізації та використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємств. Джерелами фінансування санації можуть бути кошти, залучені на умовах позики або на умовах власності, на поворотній або безповоротній основі.

Згоди між боржником і кредитором (кредиторами) щодо проведення санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство може бути досягнуто як до, так і після виникнення заборгованості боржника.

Проведення такої санації регулюється Положенням про порядок проведення санації до порушення провадження у справі про банкрутство, затвердженим Постановою пленуму Вищого господарського суду України № 15 від 17.12.2013.

Санацію боржника до порушення провадження у справі про банкрутство може бути передбачено договором, на підставі якого виникло грошове зобов'язання боржника.

Процедуру санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство може бути введено за наявності:

- письмової згоди власника майна боржника;
- письмової згоди кредиторів, загальна сума вимог яких перевищує п'ятдесят відсотків кредиторської заборгованості боржника;
- плану санації, який боржник самостійно розробляє і який має бути погоджений усіма забезпеченими кредиторами й схвалений загальними зборами кредиторів боржника.

План санації підлягає затвердженню господарським судом, проте його виконання відбувається поза контролем суду. Умови плану санації щодо задоволення вимог кредиторів, які не брали участі в голосуванні або голосували проти схвалення плану санації боржника, мають бути не гіршими, ніж умови задоволення вимог кредиторів, які голосували за схвалення плану санації.

Умови плану санації, а також мораторій на задоволення вимог кредиторів поширюються на вимоги всіх кредиторів, що виникли до затвердження плану санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство.

У плані санації може бути передбачено призначення керуючого санацією. Порядок призначення і повноваження керуючого санацією визначаються у плані санації.

Боржник повинен письмово повідомити всіх кредиторів про проведення загальних зборів кредиторів і розмістити відповідне оголошення на веб-сайті Державного органу з питань банкрутства та Вищого господарського суду України.

Боржник або представник кредиторів, уповноважений загальними зборами кредиторів, протягом п'яти днів від дня схвалення кредиторами плану санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство повинен подати до господарського суду за місцезнаходженням боржника заяву про його затвердження.

За подання заяви про затвердження плану санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство справляється судовий збір.

Протягом п'яти днів від дня отримання заяви про затвердження плану санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство господарський суд виносить ухвалу про прийняття заяви про затвердження плану санації до розгляду, в якій зазначаються час і місце проведення судового засідання. Копія ухвали надсилається боржнику і всім кредиторам, зазначеним у заяві.

Повідомлення про прийняття до розгляду заяви про затвердження плану санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство публікується на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет.

Господарський суд повинен розглянути заяву про затвердження плану санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство протягом одного місяця від дня прийняття відповідної заяви.

Господарський суд зобов'язаний заслухати кожного присутнього на засіданні кредитора, який має заперечення щодо плану санації, навіть якщо на засіданні загальних зборів кредиторів такий кредитор голосував за схвалення плану санації.

Затвердження плану санації є передумовою введення мораторію на задоволення вимог кредиторів, що виникли до затвердження плану санації. Такий мораторій діє протягом цієї санації.

Строк дії процедури санації боржника до порушення провадження у справі про банкрутство не може перевищувати 12 місяців від дня затвердження судом відповідного плану санації.

Протягом дії цієї процедури не може бути порушено справу про банкрутство боржника за його заявою або за заявою будь-кого з кредиторів.

У межах заходів щодо запобігання банкрутству боржника засновниками боржника, власником майна, кредиторами або іншими особами може бути надана фінансова допомога в розмірі, достатньому для погашення грошових зобов'язань боржника і відновлення його платоспроможності.

2.6 Процедура розпорядження майном боржника

Розпорядження майном – перша з передбачених Законом про банкрутство судових процедур, що застосовуються до боржника, основним завданням якої є забезпечення майнових інтересів кредиторів у судовому провадженні у справі про банкрутство і створення сприятливих економічних умов для переходу до інших судових процедур.

Під розпорядженням майном розуміють систему заходів щодо нагляду й контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження, ефективного використання майнових активів боржника, проведення аналізу його фінансового становища.

Таким чином, основними завданнями процедури розпорядження майном є виявлення й збереження майна боржника, виявлення кредиторів боржника, складання й затвердження реєстру грошових вимог кредиторів, формування представницьких органів кредиторів, прийняття рішення про перехід до наступної стадії процедури банкрутства.

У процедурі розпорядження майном боржника підприємство продовжує свою діяльність і виконує поточні зобов'язання, в тому числі зі сплати податків, зборів, обов'язкових платежів, що виникли безпосередньо під час процедури

банкрутства. Керівник підприємства продовжує очолювати підприємство, але здійснює свої повноваження з певними обмеженнями.

Процедура розпорядження майном починається з підготовчого засідання суду, яке проводиться не пізніше чотирнадцятого дня від дня винесення ухвали про прийняття заяви про порушення справи про банкрутство, а за наявності поважних причин – не пізніше тридцятого дня.

На підготовчому засіданні господарський суд перевіряє обґрунтованість вимог заявника, а також з'ясовує наявність підстав для порушення провадження у справі про банкрутство. Для цього господарський суд розглядає подані документи, заслуховує пояснення сторін, оцінює обґрунтованість заперечень боржника, а також вирішує інші питання, пов'язані з розглядом справи. За наслідками розгляду заяви про порушення справи про банкрутство і відзиву боржника господарський суд виносить ухвалу про порушення провадження у справі про банкрутство або відмову у порушенні провадження у справі про банкрутство.

В ухвалі про порушення провадження у справі про банкрутство зазначається:

- про порушення провадження у справі про банкрутство;
- визнання вимог кредитора та їхній розмір;
- введення мораторію на задоволення вимог кредиторів;
- введення процедури розпорядження майном;
- призначення розпорядника майна;
- вжиття заходів щодо забезпечення вимог кредиторів шляхом заборони боржнику і власнику майна (органу, уповноваженому управляти майном) боржника приймати рішення щодо ліквідації, реорганізації боржника, а також відчужувати основні засоби і предмети застави;

- строк подання розпорядником майна до господарського суду відомостей про результати розгляду вимог кредиторів, який не може перевищувати місяця і двадцяти днів після дати проведення підготовчого засідання суду;

- дату складення розпорядником майна реєстру вимог кредиторів і подання його на затвердження до господарського суду, яка не може бути пізніше місяця і двадцяти днів після дати проведення підготовчого засідання суду;

- дату попереднього засідання суду, яке має відбутися не пізніше двох місяців і десяти днів, а у разі великої кількості кредиторів – не пізніше трьох місяців після дати проведення підготовчого засідання суду;

- строк проведення інвентаризації майна боржника, який не може перевищувати двох місяців, а у разі значного обсягу майна – трьох місяців після дати проведення підготовчого засідання суду.

Процедура розпорядження майном боржника вводиться строком на сто п'ятнадцять календарних днів і може бути продовжена господарським судом за вмотивованим клопотанням розпорядника майна, комітету кредиторів або боржника не більш ніж на два місяці.

Господарський суд має право за клопотанням сторін або учасників справи про банкрутство чи з власної ініціативи вжити заходів щодо забезпечення вимог кредиторів.

Одним із найефективніших способів збереження майна боржника у справі про банкрутство є запровадження мораторію на задоволення вимог кредиторів.

Мораторій запроваджується одночасно з порушенням справи про банкрутство.

Мораторій на задоволення вимог кредиторів – це зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів, строк виконання яких настав до дня введення мораторію, а також припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань.

У період дії мораторію забороняється стягнення на підставі виконавчих та інших документів, за якими відбувається стягнення відповідно до чинного законодавства. Важливим наслідком мораторію є також те, що неустойка (штраф, пеня), інші фінансові й економічні санкції за невиконання або неналежне виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і обов'язкових платежів не нараховуються.

Мораторій на задоволення вимог кредиторів не поширюється на виплату заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю та життю громадян, а також на задоволення вимог кредиторів, що виникли у зв'язку із зобов'язаннями боржника у процедурах розпорядження майном і санації.

Таким чином, під час процедури розпорядження майном боржнику дозволяється задовольняти лише ті вимоги кредиторів, на які не поширюється дія мораторію.

Дія мораторію завершується з припиненням провадження у справі про банкрутство.

Необхідною умовою складання реєстру вимог кредиторів є офіційне оприлюднення оголошення про порушення справи про банкрутство на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет з метою встановлення всіх кредиторів, а також інформування якомога ширшого кола можливих учасників, включаючи вірогідних інвесторів, які матимуть бажання взяти участь у санації боржника. Таке оголошення має містити інформацію про боржника, найменування й адресу господарського суду, номер справи і відомості про розпорядника майна.

Конкурсні кредитори за вимогами, які виникли до дня порушення провадження у справі про банкрутство, мають подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують, протягом тридцяти днів від дня офіційного оприлюднення оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство. Зазначений строк є граничним і поновленню не підлягає.

Кредитор, за заявою якого порушено провадження у справі, має право заявити додаткові грошові вимоги до боржника.

Забезпечені кредитори мають подати заяву з грошовими вимогами до боржника лише в частині вимог, що є незабезпеченими, або за умови відмови від забезпечення.

Склад і розмір грошових вимог кредиторів визначаються в національній валюті України. Майнові вимоги кредиторів до боржника також мають бути виражені в грошових одиницях.

Копії зазначених заяв надсилаються боржнику. За подання заяв справляється судовий збір.

Кредитори, що подали до господарського суду заяви з вимогами до боржника, набувають процесуальних прав учасників провадження у справі про банкрутство.

Керівник боржника разом з розпорядником майна внаслідок розгляду заявлених своєчасно вимог кредиторів визнають їх або заперечують, про що розпорядник майна письмово повідомляє заявників і суд. Визнані боржником вимоги включаються до реєстру вимог кредиторів. Заяви, щодо яких є заперечення боржника і які не були включені розпорядником майна до реєстру, розглядаються господарським судом і можуть бути включені до реєстру за рішенням суду.

Сформований реєстр вимог має бути поданий до господарського суду.

Розгляд реєстру вимог судом і його затвердження проводяться на попередньому засіданні господарського суду не пізніше двох місяців і десяти днів, а у разі великої кількості кредиторів – не пізніше трьох місяців після проведення підготовчого засідання суду. Суд розглядає всі вимоги кредиторів, у тому числі ті, щодо яких були заперечення боржника і які не були внесені розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів, а також ті, що визнані боржником і внесені розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів, і вирішує питання про затвердження реєстру.

Ті кредитори, вимоги яких включено до реєстру, отримують право ухвального голосу при прийнятті рішень у справі. При цьому кожен кредитор має кількість голосів, пропорційну сумі вимог кредиторів, включених до реєстру, і кратну тисячі гривень.

При проведенні процедур банкрутства інтереси всіх кредиторів у справі представляють збори кредиторів або обраний ними комітет кредиторів.

Організація проведення перших зборів кредиторів покладається на розпорядника майна, який протягом десяти днів після винесення ухвали за результатами попереднього засідання суду повідомляє кредиторів про включення їхніх вимог до реєстру і проведення зборів кредиторів. Перші збори кредиторів вважаються повноважними, якщо на них присутні кредитори, що мають не менш ніж дві третини голосів. Наступні збори вважаються повноважними у разі присутності на них кредиторів, що мають більше половини голосів.

У зборах можуть брати участь представник працівників боржника і арбітражний керуючий з правом дорадчого голосу.

До компетенції зборів кредиторів належать прийняття рішення про створення комітету кредиторів, якщо кількість кредиторів більше 10, затвердження кількісного складу комітету кредиторів, але не більше семи осіб, і визначення його повноважень, проведення виборів членів комітету кредиторів.

Рішення загальних зборів про створення комітету кредиторів і його склад направляється до господарського суду.

До компетенції комітету кредиторів належать прийняття рішення про вибори голови комітету, скликання зборів кредиторів, підготовка і укладення мирової угоди, внесення пропозицій до господарського суду щодо продовження або скорочення строку процедури розпорядження майном боржника або санації, звернення до господарського суду з клопотаннями про відкриття процедури санації, визнання боржника банкрутом і його ліквідації, про припинення повноважень арбітражного керуючого та ін.

Від моменту утворення комітету кредиторів інтереси всіх кредиторів представляє колегіальний орган. Саме він, а не окремі кредитори, вважається стороною у справі про банкрутство, і відповідно індивідуальні кредитори позбавляються права виступати в справі від свого імені.

2.7 Мирова угода

Закон про банкрутство містить дві основні процедури, які за своєю суттю відновляють механізм платоспроможності, – санацію і мирову угоду. Основною формою фінансового оздоровлення боржника є санація. Мирова угода не має самостійного значення і проявляється в інших судових процедурах.

Під мировою угодою у справі про банкрутство розуміють домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочення та/або розстрочення, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформляється шляхом укладення угоди між сторонами.

Мирову угоду може бути укладено на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство. У процедурі розпорядження майном боржника мирову угоду може бути укладено лише після виявлення всіх кредиторів і затвердження господарським судом реєстру вимог кредиторів.

Рішення про укладення мирової угоди від імені кредиторів приймається комітетом кредиторів і вважається прийнятим за умови, що всі кредитори, вимоги яких забезпечено заставою майна боржника, висловили письмову згоду на укладення мирової угоди. Від імені кредиторів мирову угоду підписує голова комітету кредиторів.

Рішення про укладення мирової угоди приймається від імені боржника керівником боржника або арбітражним керуючим .

Власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника має право брати участь в обговоренні умов мирової угоди в процедурах санації і ліквідації.

Із прийняттям рішення про укладення мирової угоди припиняється дія процедур розпорядження майном боржника, санації і ліквідації.

Мирову угоду може бути укладено тільки щодо вимог, забезпечених заставою, вимог другої і наступних черг задоволення вимог кредиторів.

Не підлягає прощенню (списанню), відстроченню та/або розстроченню за умовами мирової угоди заборгованість із заробітної плати перед працюючими і звільненими працівниками банкрута, грошові компенсації за невикористані дні щорічної відпустки і додаткової відпустки працівникам, які мають дітей, інші

кошти, належні працівникам у зв'язку з оплачуваною відсутністю на роботі (оплата часу простою не з вини працівника, гарантії на час виконання державних або громадських обов'язків, гарантії і компенсації при службових відрядженнях, гарантії для працівників, що направляються на курси підвищення кваліфікації, гарантії для донорів, гарантії для працівників, що направляються на обстеження до медичного закладу, соціальні виплати у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності за рахунок коштів підприємства тощо), а також вихідної допомоги, належної працівникам у зв'язку з припиненням трудових відносин.

Не підлягає прощенню (списанню) за умовами мирової угоди заборгованість із сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне страхування.

Для кредиторів, які не брали участі в голосуванні або проголосували проти укладення мирової угоди, не можуть бути встановлені умови гірші, ніж для кредиторів, які висловили згоду на укладення мирової угоди, вимоги яких віднесено до однієї черги.

Мирова угода укладається у письмовій формі й підлягає затвердженню господарським судом, про що зазначається в ухвалі господарського суду про припинення провадження у справі про банкрутство.

Мирова угода має містити положення:

- про розмір, порядок і строки виконання зобов'язань боржника;
- відстрочення чи розстрочення або прощення (списання) боргів чи їхньої частини.

Мирова угода може містити умови щодо:

- виконання зобов'язань боржника третіми особами;
- задоволення вимог кредиторів іншими способами, що не суперечать закону.

Мирова угода має бути схвалена всіма забезпеченими кредиторами протягом семи днів від дня прийняття комітетом кредиторів рішення про її укладення і затверджена господарським судом протягом п'яти днів від дня її укладення. Затвердження господарським судом мирової угоди є підставою для припинення провадження у справі про банкрутство.

Від дня затвердження мирової угоди боржник приступає до погашення вимог кредиторів згідно з умовами цієї мирової угоди.

Мирова угода може бути розірвана в разі невиконання боржником умов мирової угоди щодо не менш як третини вимог кредиторів у межах провадження справи про банкрутство.

2.8 Процедура судової санації боржника

Санація, що здійснюється під час провадження у справі про банкрутство, називається судовою.

Судова санація – це пріоритетна судова процедура, що відбувається за процедурою розпорядження майном. Рішення про санацію приймається господарським судом за клопотанням комітету кредиторів тоді, коли у боржника є

реальна можливість відновити свою платоспроможність. Особливими рисами судової санації порівняно з іншими правовими способами попередження банкрутства є склад учасників цієї процедури, наявність особливого, встановленого Законом механізму її проведення, реалізація санації спеціальною уповноваженою особою на основі плану санації і під контролем господарського суду.

Процедура санації вводиться строком на шість місяців. Цей строк господарський суд може продовжити, але не більш ніж на дванадцять місяців.

Господарський суд призначає керуючого санацією, який організовує здійснення процедури санації боржника.

Від моменту винесення ухвали про введення процедури санації здійснюється таке:

- керівник боржника звільняється з посади у порядку, визначеному законодавством;
- управління боржником переходить до керуючого санацією;
- припиняються повноваження органів управління боржника - юридичної особи щодо управління й розпорядження майном боржника;
- на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет розміщується повідомлення про введення процедури санації.

Керуючий санацією має право:

- звертатися до господарського суду;
- розпоряджатися майном боржника з урахуванням обмежень, передбачених законодавством;
- укладати від імені боржника мирову угоду, цивільно-правові, трудові та інші договори;
- подавати заяви про визнання договорів, укладених боржником, недійсними.

Керуючий санацією зобов'язаний:

- прийняти до господарського відання майно боржника й організувати проведення його інвентаризації;
- відкрити спеціальний рахунок для проведення санації і розрахунків з кредиторами;
- розробити і подати до суду план санації, погоджений з комітетом кредиторів;
- забезпечити ведення бухгалтерського обліку і фінансової звітності;
- здійснювати заходи щодо стягнення дебіторської заборгованості;
- розглядати вимоги кредиторів щодо зобов'язань боржника, які виникли після порушення справи про банкрутство в процедурі розпорядження майном боржника та санації;
- забезпечувати визначення початкової вартості майна шляхом проведення незалежного оцінювання в разі відчуження майна у процедурі санації;
- надавати господарському суду інформацію про здійснення плану санації;
- здійснювати інші повноваження.

Власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника не може обмежувати повноваження керуючого санацією щодо розпорядження майном боржника.

Значні договори і договори, щодо яких є зацікавленість, укладаються керуючим санацією за згодою комітету кредиторів.

У разі визнання господарським судом боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури керуючий санацією продовжує виконувати свої обов'язки до моменту передачі справ ліквідатору або призначення його ліквідатором.

Керуючий санацією щоквартально звітує перед комітетом кредиторів і судом про виконання плану санації.

Протягом трьох місяців від дня винесення ухвали про санацію боржника керуючий санацією зобов'язаний подати до суду розроблений і схвалений комітетом кредиторів план санації боржника. У разі наявності інвесторів план санації розробляють за участю інвесторів і підписують інвестори – особи, які приймають рішення щодо внесення власних, позичених і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування і несуть відповідальність за невиконання своїх зобов'язань.

План санації має містити заходи щодо відновлення платоспроможності боржника, а також строки виконання таких заходів.

Заходами щодо відновлення платоспроможності боржника, які містить план санації, можуть бути:

- реструктуризація підприємства;
- перепрофілювання виробництва;
- закриття нерентабельних виробництв;
- відстрочення та/або розстрочення платежів або прощення (списання) частини боргів, про що укладається мирова угода;
- ліквідація дебіторської заборгованості;
- реструктуризація активів боржника;
- продаж частини майна боржника;
- виконання зобов'язань боржника власником майна боржника;
- відчуження майна і погашення зобов'язань боржника шляхом заміщення активів;
- звільнення працівників боржника, які не можуть бути задіяні в процесі виконання плану санації;
- одержання кредиту для виплати вихідної допомоги працівникам боржника, які звільняються згідно з планом санації;
- інші способи відновлення платоспроможності боржника.

План санації може містити умови про виконання зобов'язань боржника третіми особами або задоволення вимог кредиторів іншим способом, що не суперечить законодавству.

У плані санації обов'язково має бути передбачено забезпечення погашення заборгованості боржника з виплати заробітної плати.

У разі якщо у плані санації передбачено звільнення працівників, працю яких не можна задіяти під час його виконання, керуючий санацією до передбачуваного звільнення має подати первинній профспілковій організації відповідну інформацію, а також провести консультації з профспілками щодо вжиття заходів для запобігання звільненню, зведення кількості звільнених працівників до мінімальної або пом'якшення наслідків звільнення. Вихідна допомога в такому разі виплачується за рахунок боржника або коштів від продажу майна боржника, або кредиту, одержаного для цієї мети.

У плані санації боржника має бути передбачено погашення вимог кредиторів з урахуванням черговості, встановленої Законом.

План санації вважається схваленим, якщо він підтриманий на засіданні комітету кредиторів більш ніж половиною голосів кредиторів – членів комітету кредиторів.

План санації протягом семи днів від дня прийняття комітетом кредиторів рішення про його схвалення затверджується всіма забезпеченими кредиторами.

Схвалений комітетом кредиторів план санації (зміни до нього) і протокол засідання комітету кредиторів про введення процедури санації арбітражний керуючий подає до господарського суду.

Господарський суд затверджує схвалений і погоджений план санації боржника і виносить ухвалу про затвердження плану санації.

Якщо протягом шести місяців від дня винесення ухвали про санацію до господарського суду не буде подано план санації боржника, то господарський суд має право прийняти рішення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

За рішенням суду на підприємстві може бути проведено санаційний аудит, який здійснюють аудиторські фірми і мета якого – оцінити санаційну спроможність підприємства на підставі аналізу фінансово-господарської діяльності та плану санації. Об'єктом санаційного аудиту є план санації. Підставою для проведення санаційного аудиту можуть бути рішення господарського суду про призначення експертизи у вигляді аудиторської перевірки, рішення органів управління боржником або керуючого санацією.

При проведенні санаційного аудиту оцінюють фінансові, організаційно-виробничі й правові можливості підприємства щодо проведення запланованих санаційних заходів. Критеріями санаційної спроможності підприємства є його здатність до відновлення платоспроможності й одержання конкурентних переваг, підтримка фінансової рівноваги у довгостроковому періоді.

Саме на основі оцінки здатності підприємства ефективно здійснювати свою діяльність відповідно до плану санації приймається рішення про санацію підприємства або його ліквідацію. Санаційну спроможність підприємства можна оцінити за показниками поточної платоспроможності, забезпеченості власними оборотними коштами й поточної ліквідності. Якщо наприкінці звітного кварталу хоча б один із зазначених коефіцієнтів перевищує своє нормативне значення або протягом звітного кварталу спостерігається їх зростання, то перевага має

віддаватися позасудовим заходам відновлення платоспроможності боржника або його санації у процесі провадження справи про банкрутство. Якщо протягом терміну, передбаченого планом санації боржника, забезпечуються нормативні значення показника поточної платоспроможності й коефіцієнта покриття, є наявність тенденції зростання рентабельності, то платоспроможність боржника можна вважати відновленою. Якщо за підсумками року коефіцієнт покриття менший від одиниці й підприємство не отримало прибутку, то це свідчить про те, що задоволення визнаних судом вимог кредиторів можливе не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

За п'ятнадцять днів до закінчення строку проведення процедури санації, визначеного планом санації, а також за наявності підстав для дострокового припинення процедури санації керуючий санацією зобов'язаний надати комітету кредиторів письмовий звіт і повідомити членів комітету кредиторів про час і місце проведення засідання комітету кредиторів.

Звіт керуючого санацією має бути розглянутий комітетом кредиторів не пізніше десяти днів від дати його надходження і не пізніше закінчення строку процедури санації, визначеного в плані санації.

За наслідками розгляду звіту керуючого санацією комітет кредиторів приймає рішення про звернення до господарського суду з клопотанням щодо:

- припинення процедури санації у зв'язку з виконанням плану санації і відновленням платоспроможності боржника;
- припинення процедури санації, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;
- припинення або продовження процедури санації й укладення мирової угоди.

Звіт керуючого санацією, розглянутий комітетом кредиторів, і протокол засідання комітету кредиторів надсилаються до господарського суду не пізніше п'яти днів після дати проведення засідання комітету кредиторів.

Якщо комітет кредиторів прийняв рішення про припинення процедури санації у зв'язку з виконанням плану санації і відновленням платоспроможності боржника, то звіт керуючого санацією підлягає затвердженню господарським судом.

Якщо розрахунки з кредиторами не проведено у строки, передбачені планом санації, і за умови відсутності внесення клопотання комітету кредиторів про продовження строків, передбачених планом санації, і відповідних змін до плану санації, господарський суд визнає боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру.

2.9 Ліквідаційна процедура

Ліквідаційна процедура розпочинається від моменту визнання боржника банкрутом у разі неможливості відновити його платоспроможність або досягнути домовленості з кредиторами про укладення мирової угоди.

При ліквідації підприємства передбачається не тільки припинення підприємницької діяльності банкрута, а й закриття підприємства з проведенням усіх необхідних для цього заходів.

Рішення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури приймає господарський суд на судовому засіданні за участі сторін.

Суд установлює строк ліквідаційної процедури (дванадцять місяців) і призначає ліквідатора банкрута.

Ліквідатор від дня свого призначення здійснює такі повноваження:

- приймає до свого відання майно боржника, забезпечує його збереження;
- виконує функції з управління й розпорядження майном банкрута;
- проводить інвентаризацію й оцінювання майна банкрута;
- аналізує фінансове становище банкрута;
- виконує повноваження керівника (органів управління) банкрута;
- очолює ліквідаційну комісію і формує ліквідаційну масу;
- здійснює дії щодо повернення дебіторської заборгованості;
- має право отримувати кредит для виплати вихідної допомоги працівникам, що звільняються внаслідок ліквідації банкрута;
- повідомляє працівників банкрута про звільнення і здійснює його відповідно до законодавства України про працю;
- заявляє в установленому порядку заперечення щодо заявлених до боржника вимог поточних кредиторів за зобов'язаннями, які виникли під час провадження у справі про банкрутство і є неоплаченими;
- подає до суду заяви про визнання недійсними договорів боржника;
- вживає заходів, спрямованих на пошук, виявлення й повернення майна банкрута, що знаходиться у третіх осіб;
- передає в установленому порядку на зберігання документи банкрута, які відповідно до нормативно-правових документів підлягають обов'язковому зберіганню, на строк не менше п'яти років від дати визнання особи банкрутом;
- продає майно банкрута для задоволення вимог, внесених до реєстру вимог кредиторів;
- повідомляє про своє призначення державний орган з питань банкрутства в десятиденний строк від дня прийняття рішення господарським судом і надає державному органу з питань банкрутства відповідну інформацію для ведення Єдиного реєстру підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство;
- веде реєстр вимог кредиторів;
- здійснює інші повноваження, передбачені Законом.

За клопотанням ліквідатора, погодженим з комітетом кредиторів, господарський суд призначає членів ліквідаційної комісії. До складу ліквідаційної комісії банкрута включаються представники кредиторів, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника, фінансових органів і профспілки, а в разі необхідності – також представники спеціально

уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах нагляду за страховою діяльністю, Антимонопольного комітету України, органу, уповноваженого управляти державним майном, і представник органів місцевого самоврядування.

Від дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури припиняються повноваження органів управління банкрута щодо управління банкрутом і розпорядження його майном, якщо цього не було зроблено раніше, керівник банкрута звільняється з роботи у зв'язку з банкрутством підприємства, а також припиняються повноваження власника (власників) майна банкрута.

За клопотанням комітету кредиторів або інвесторів, або власника майна банкрута чи з власної ініціативи господарський суд може прийняти рішення про введення процедури санації й після визнання боржника банкрутом у разі наявності плану санації та до початку продажу майна банкрута.

Від дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури настають такі правові наслідки:

- господарська діяльність банкрута завершується закінченням технологічного циклу;

- строк виконання всіх грошових зобов'язань банкрута вважається таким, що настав;

- у банкрута не виникає жодних додаткових зобов'язань (у тому числі зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів)), крім витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури;

- припиняється нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та інших економічних санкцій за всіма видами заборгованості банкрута;

- відомості про фінансове становище банкрута перестають бути конфіденційними або становити комерційну таємницю;

- продаж майна банкрута допускається в порядку, передбаченому Законом;

- скасовується арешт, накладений на майно боржника, визнаного банкрутом, чи інші обмеження щодо розпорядження майном такого боржника і не допускається накладення нових арештів або інших обмежень щодо розпорядження майном банкрута;

- вимоги за зобов'язаннями боржника, визнаного банкрутом, що виникли під час проведення процедур банкрутства, можуть пред'являтися тільки в межах ліквідаційної процедури протягом двох місяців від дня офіційного оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури; зазначений строк є граничним і поновленню не підлягає; кредитори, вимоги яких заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, або не заявлені взагалі, не є конкурсними, а їх вимоги погашаються в шосту чергу в ліквідаційній процедурі.

Під час проведення ліквідаційної процедури ліквідатор зобов'язаний використовувати тільки один рахунок боржника в банківській установі. Інші рахунки, виявлені при проведенні ліквідаційної процедури, підлягають закриттю

ліквідатором. Залишки коштів на цих рахунках перераховуються на основний рахунок боржника.

З метою виявлення кредиторів з вимогами за зобов'язаннями боржника, визнаного банкрутом, що виникли під час проведення процедур банкрутства, здійснюється офіційне оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет.

Власник майна боржника у будь-який час до закінчення ліквідаційної процедури має право одночасно задовольнити всі вимоги конкурсних кредиторів відповідно до реєстру вимог кредиторів або надати боржнику грошові кошти, достатні для задоволення всіх вимог кредиторів.

Ліквідатор не рідше одного разу на місяць надає комітету кредиторів звіт про свою діяльність, інформацію про фінансове становище і майно боржника на день відкриття ліквідаційної процедури та при проведенні ліквідаційної процедури, використання коштів боржника, а також іншу інформацію на вимогу комітету кредиторів.

Майно банкрута, яке підлягає реалізації у ліквідаційній процедурі, оцінює ліквідатор. Початковою вартістю цілісного майнового комплексу є сукупність визнаних у встановленому Законом порядку вимог кредиторів.

Після проведення інвентаризації й оцінювання майна ліквідатор здійснює продаж майна банкрута такими способами:

- проведення аукціону;
- продаж безпосередньо юридичній або фізичній особі.

Спосіб продажу активів вибирає ліквідатор з метою забезпечення його відчуження за найвищою ціною.

Ліквідатор має право самостійно проводити торги на аукціоні відповідно до законодавства або залучити на підставі договору організатора аукціону – юридичну особу, яка відповідно до установчих документів має право проводити торги.

Майно банкрута, щодо обігу якого встановлено обмеження, продається на закритих торгах за ціною, не нижчою за звичайну.

У договорах про реалізацію майна банкрута не допускається розстрочення або відстрочення платежів за придбане майно.

За рахунок майна банкрута задовольняються вимоги кредиторів у черговості, яку закріплено Законом.

У першу чергу задовольняються:

- вимоги щодо виплати заборгованості із заробітної плати перед звільненими працівниками банкрута і тими, що працюють, грошові компенсації за всі невикористані дні щорічної відпустки і додаткової відпустки працівникам, які мають дітей, інші кошти, належні працівникам у зв'язку з оплачуваною відсутністю на роботі (оплата часу простою не з вини працівника, гарантії на час виконання державних або громадських обов'язків, гарантії і компенсації при службових відрядженнях, гарантії для працівників, що направляються на курси

для підвищення кваліфікації, гарантії для донорів, гарантії для працівників, що направляються на обстеження до медичного закладу, соціальні виплати у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності за рахунок коштів підприємства тощо), а також вихідної допомоги, належної працівникам у зв'язку з припиненням трудових відносин, і нарахованих на ці суми страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інше соціальне страхування, у тому числі відшкодування кредиту, отриманого на ці цілі;

- вимоги кредиторів за договорами страхування;
- витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство в господарському суді й роботою ліквідаційної комісії, у тому числі:
 - витрати на оплату судового збору;
 - витрати кредиторів на проведення аудиту, якщо аудит проводився за рішенням господарського суду за рахунок їхніх коштів;
 - витрати заявника на публікацію оголошення про порушення справи про банкрутство, введення процедури санації, визнання боржника банкрутом;
 - витрати на публікацію в офіційних друкованих органах інформації про порядок продажу майна банкрута;
 - витрати на публікацію в засобах масової інформації про поновлення провадження у справі про банкрутство у зв'язку з визнанням мирової угоди недійсною;
 - вимоги щодо виплати основної грошової винагороди арбітражному керуючому;
 - вимоги щодо відшкодування витрат арбітражного керуючого, пов'язаних з виконанням ним повноважень розпорядника майна, керуючого санацією боржника або ліквідатора банкрута;
 - витрати арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), пов'язані з утриманням і збереженням майнових активів банкрута;
 - витрати Гарантійного фонду виконання зобов'язань за складськими документами на зерно, пов'язані з набуттям ним права регресної вимоги щодо зернового складу, - у розмірі всієї виплаченої ним суми відшкодування вартості зерна.

У другу чергу задовольняються вимоги із зобов'язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю і здоров'ю громадян, шляхом капіталізації у ліквідаційній процедурі відповідних платежів, у тому числі до Фонду соціального страхування України за громадян, застрахованих у цьому фонді, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, зобов'язань із сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інше соціальне страхування, крім вимог, задоволених позачергово, з повернення невикористаних коштів Фонду соціального страхування України, а також вимоги громадян – довіритель (вкладників) довірчих товариств або інших суб'єктів підприємницької діяльності, які залучали майно (кошти) довіритель (вкладників).

У третю чергу задовольняються:

- вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);
- вимоги центрального органу виконавчої влади, що здійснює управління державним резервом.

У четверту чергу задовольняються вимоги кредиторів, не забезпечені заставою, у тому числі й вимоги кредиторів, що виникли із зобов'язань у процедурі розпорядження майном боржника або в процедурі санації боржника.

У п'яту чергу задовольняються:

- вимоги щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного капіталу підприємства;
- вимоги щодо виплати додаткової грошової винагороди керуючому санацією або ліквідатору у частині п'яти відсотків обсягу стягнутих на користь боржника активів (повернення грошових коштів, майна, майнових прав), які на дату порушення провадження у справі про банкрутство перебували у третіх осіб;
- вимоги щодо виплати додаткової грошової винагороди керуючому санацією або ліквідатору у частині трьох відсотків обсягу погашених вимог конкурсних кредиторів, які підлягають позачерговому задоволенню та віднесені до конкурсних згідно з Законом.

У шосту чергу задовольняються всі інші вимоги.

При задоволенні вимог кредиторів діють такі правила:

1. Вимоги кожної наступної черги задовольняються у міру надходження на рахунок коштів від продажу майна банкрута після повного задоволення вимог попередньої черги.

2. У разі недостатності коштів для повного задоволення всіх вимог однієї черги вимоги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належить кожному кредиторів однієї черги.

3. Вимоги, не задоволені за недостатністю майна, вважаються погашеними.

4. У разі якщо на момент закінчення строку ліквідації залишилися непроданими активи боржника і негайний продаж матиме наслідком істотну втрату їхньої вартості, ліквідатор має передати такі активи в управління визначеній господарським судом юридичній особі, яка зобов'язана вжити заходів щодо продовження погашення заборгованості кредиторів боржника за рахунок отриманих активів.

Звіт ліквідатора і ліквідаційний баланс подаються до суду після завершення розрахунків з кредиторами. Ліквідатор також повідомляє Державний орган з питань банкрутства про завершення ліквідаційної процедури.

За наслідками розгляду поданих матеріалів суд затверджує звіт ліквідатора і ліквідаційний баланс і виносить рішення про ліквідацію підприємства, якщо не залишилося майна, а також направляє копію рішення суду до відповідних державних органів для зняття підприємства з обліку. Виключення підприємства з ЄДР здійснюється на підставі рішення суду, при цьому ліквідатор, на якого покладено обов'язок зі збереження всієї документації підприємства-банкрута, зобов'язаний передати відповідні документи в архів.

3 ОСОБЛИВОСТІ БАНКРУТСТВА ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ БОРЖНИКІВ

Відповідно до Закону про банкрутство окремі категорії боржників мають особливості провадження процедур банкрутства. До таких боржників належать: суб'єкти підприємницької діяльності, що мають суспільну, іншу цінність або особливий статус, сільськогосподарські підприємства, страховики, професійні учасники ринку цінних паперів та інститути спільного інвестування, емітенти або управителі іпотечних сертифікатів, управителі фонду фінансування будівництва або управителі фонду операцій з нерухомістю, фермерські господарства та ін. Це боржники, відносно діяльності яких правовий господарський порядок передбачає значне державне регулювання, а також боржники, особливості діяльності яких не дають можливості застосування стандартних процедур банкрутства.

3.1 Особливості банкрутства суб'єктів підприємницької діяльності, що мають суспільну, іншу цінність або особливий статус

Суб'єктами підприємницької діяльності з особливим статусом є містоутворюючі й особливо небезпечні суб'єкти господарювання.

Містоутворюючим суб'єктом підприємницької діяльності визнається юридична особа, кількість працівників якої з урахуванням членів їхніх сімей становить не менш як половину кількості населення адміністративно-територіальної одиниці, у якій розташовано таку юридичну особу, або кількість працівників яких перевищує п'ять тисяч осіб.

Особливо небезпечними суб'єктами підприємницької діяльності визнаються суб'єкти підприємницької діяльності вугільної, гірничодобувної, атомної, хімічної, хіміко-металургійної, нафтопереробної, інших галузей, визначені відповідними рішеннями Кабінету Міністрів України, припинення діяльності яких потребує здійснення спеціальних заходів щодо запобігання заподіяння шкоди життю і здоров'ю громадян, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу.

Під час розгляду справи про банкрутство містоутворюючого суб'єкта підприємницької діяльності учасником провадження у справі про банкрутство визнається орган місцевого самоврядування адміністративно-територіальної одиниці, а також можуть бути визнані центральні органи виконавчої влади.

При розгляді справи про банкрутство особливо небезпечного суб'єкта підприємницької діяльності учасниками провадження у справі про банкрутство крім відповідного органу місцевого самоврядування визнаються також центральний орган виконавчої влади, до компетенції якого належить сфера діяльності боржника, та за необхідності державний орган з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської

катастрофи, з питань охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки, з питань геології та використання надр.

Ці органи можуть направляти арбітражному керуючому вимоги з відшкодування витрат за умови наявності комплексного обґрунтування необхідності проведення відповідних заходів, а також розрахунків і кошторисів фактичних витрат по кожному із заходів.

Кабінетом Міністрів України або органом місцевого самоврядування за зобов'язаннями таких боржників може бути надана порука. Ці органи за умови укладення ними з кредиторами договору поруки несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями боржника і можуть клопотати перед судом про санацію боржника.

Договір поруки за зобов'язаннями боржника, в якому обов'язково зазначено суму грошових зобов'язань боржника перед кредиторами і графік погашення заборгованості, із відповідною письмовою заявою подається до господарського суду.

У разі невиконання вимог у порядку і в строки, передбачені графіком погашення заборгованості, кредитори мають право пред'явити до поручителя вимоги про стягнення неоплачених сум.

Порушення поручителем своїх зобов'язань стосовно кредиторів, що володіють однією третьою всіх вимог до боржника, може бути підставою для дострокового припинення процедур розпорядження майном боржника або санації та відкриття ліквідаційної процедури.

Продаж суб'єктів підприємницької діяльності, що мають суспільну, іншу цінність або особливий статус, у справах про банкрутство здійснюється виключно у складі цілісного майнового комплексу. Продаж майна частинами допускається тільки у виключних випадках, коли внаслідок повторного проведення аукціону (конкурсу) цілісний майновий комплекс не було продано.

Вимоги кредиторів особливо небезпечного суб'єкта підприємницької діяльності задовольняються в установленому порядку з урахуванням такого: у третю чергу також задовольняються вимоги щодо відшкодування витрат на заходи із запобігання заподіяння можливої шкоди життю та здоров'ю громадян, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу.

3.2 Особливості банкрутства сільськогосподарських підприємств

Сільськогосподарські підприємства – це юридичні особи, основним видом діяльності яких є вирощування (виробництво, виробництво й перероблення) сільськогосподарської продукції. Виручка від реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) ними сільськогосподарської продукції становить не менше 50 відсотків загальної суми виручки.

Правила банкрутства сільськогосподарських підприємств застосовуються також до рибних господарств і риболовецьких колгоспів.

При введенні процедури розпорядження майном боржника аналіз фінансового становища сільськогосподарського підприємства має проводитися з урахуванням сезонності сільськогосподарського виробництва та його залежності від природно-кліматичних умов, а також можливості задоволення вимог кредиторів за рахунок доходів, які можуть бути одержані сільськогосподарським підприємством після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт.

Рішення про звернення з клопотанням до господарського суду про санацію сільськогосподарських підприємств приймається комітетом кредиторів за участю представника органу місцевого самоврядування.

Санація сільськогосподарського підприємства вводиться на строк до закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт з урахуванням часу, необхідного для реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) сільськогосподарської продукції. Зазначений строк не може перевищувати п'ятнадцяти місяців.

У разі продажу об'єктів нерухомості, які використовуються для цілей сільськогосподарського виробництва та є власністю сільськогосподарського підприємства, що визнано банкрутом, за інших рівних умов, переважне право на придбання зазначених об'єктів належить сільськогосподарським підприємствам і фермерським господарствам, розташованим у даній місцевості. Арбітражний керуючий продає майно боржника особі, що має право його переважного придбання, за ціною, визначеною на торгах.

У разі ліквідації сільськогосподарського підприємства у зв'язку з визнанням його банкрутом рішення щодо земельних ділянок, які є власністю такого підприємства, надані йому в постійне або тимчасове користування, у тому числі на умовах оренди, приймається відповідно до [Земельного кодексу України](#).

3.3 Особливості банкрутства страховиків

При розгляді справи про банкрутство страховика учасником провадження у справі про банкрутство визнається спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах нагляду за страховою діяльністю.

Арбітражний керуючий у справі про банкрутство страховика повинен скласти спеціальний іспит за програмою підготовки арбітражних керуючих у справах про банкрутство страхових організацій.

При проведенні ліквідаційної процедури цілісний майновий комплекс страховика може бути проданий тільки у разі згоди покупця, що має бути страховиком, взяти на себе зобов'язання страховика-банкрута за договорами страхування, за якими страховий випадок не настав до дня визнання страховика банкрутом.

У разі продажу цілісного майнового комплексу страховика у процедурі санації до покупця переходять всі права і обов'язки за договорами страхування, за якими на дату продажу майна страховика страховий випадок не настав.

У разі визнання господарським судом страховика банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури всі договори страхування, укладені таким страховиком, за якими страховий випадок не настав до дати прийняття зазначеного рішення, припиняються, крім випадків, коли при проведенні ліквідаційної процедури було продано цілісний майновий комплекс страховика. Страхувальники за договорами страхування, дії яких припинилися, мають право вимагати повернення частини виплаченої страховику страхової премії пропорційно різниці між строком, на який було укладено договір страхування, і строком, протягом якого фактично діяв договір страхування.

Страхувальники за договорами страхування, за якими страховий випадок настав до дня прийняття господарським судом постанови про визнання страховика банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, мають право вимагати страхові виплати.

У разі визнання господарським судом страховика банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури вимоги кредиторів за договорами страхування першої черги підлягають задоволенню в установленій черговості.

3.4 Особливості банкрутства професійних учасників ринку цінних паперів та інститутів спільного інвестування

При розгляді справ про банкрутство юридичних осіб, що є професійними учасниками фондового ринку та інститутами спільного інвестування, учасником провадження у справі про банкрутство визнається Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Розпорядник майна професійного учасника фондового ринку та інститутів спільного інвестування повинен мати сертифікат, що видається Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, на право здійснення професійної діяльності з цінними паперами в Україні.

Розпорядник майна зобов'язаний у десятиденний строк від дня його призначення надіслати Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку та клієнтам такого професійного учасника фондового ринку та інститутів спільного інвестування повідомлення про порушення провадження у справі про банкрутство, призначення розпорядника майна і запропонувати клієнтам дати розпорядження щодо дій, які необхідно вчинити за правочинами, укладеними з професійним учасником фондового ринку або інститутом спільного інвестування, що є боржником.

Від дня введення господарським судом процедури санації боржника або визнання його банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури цінні папери клієнтів підлягають поверненню їм.

Якщо вимоги клієнтів перевищують кількість цінних паперів, які перебувають у володінні професійного учасника фондового ринку та інституту спільного інвестування, то повернення цінних паперів клієнтам здійснюється пропорційно їхнім вимогам. Вимоги клієнтів у незадоволеній їх частині

визнаються грошовими зобов'язаннями і задовольняються в установленій черговості.

Під час проведення санації керуючий санацією має право передати цінні папери, передані професійному учаснику ринку цінних паперів клієнтами, іншому суб'єкту підприємницької діяльності, який має відповідну ліцензію.

Цінні папери, що належать професійному учасникові ринку цінних паперів і обертаються на організованому ринку цінних паперів, підлягають продажу на торгах організатора торгівлі на ринку цінних паперів.

3.5 Особливості банкрутства емітента або управителя іпотечних сертифікатів, управителя фонду фінансування будівництва або управителя фонду операцій з нерухомістю

У разі порушення провадження у справі про банкрутство стосовно емітента або управителя іпотечних сертифікатів іпотечні активи не включаються до складу ліквідаційної маси такого емітента або управителя. Розпорядження цими активами здійснюється відповідно до законодавства про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати.

У разі порушення провадження у справі про банкрутство стосовно управителя фонду фінансування будівництва або управителя фонду операцій з нерухомістю кошти і майно, що перебувають в управлінні управителя, не включаються до складу ліквідаційної маси такого управителя. Розпорядження цими коштами і майном здійснюється відповідно до законодавства про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю.

3.6. Особливості банкрутства фізичної особи-підприємця

Підставою для визнання фізичної особи-підприємця банкрутом є його неспроможність задовольнити вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями та/або виконати зобов'язання зі сплати обов'язкових платежів.

Заяву про порушення справи про банкрутство фізичної особи-підприємця можуть подати до господарського суду сама фізична особа, яка є боржником, або її кредитори, крім тих, що мають вимоги до боржника особистого характеру. Такі кредитори не можуть ініціювати банкрутство боржника, проте мають право заявити свої вимоги в подальшому під час провадження у справі про банкрутство.

До заяви фізичної особи, що ініціює порушення справи про банкрутство стосовно себе, може бути доданий план погашення її боргів. Якщо відсутні заперечення кредиторів, господарський суд може затвердити план погашення боргів, що є підставою для зупинення провадження у справі про банкрутство на строк не більше трьох місяців.

Якщо внаслідок виконання боржником плану погашення боргів вимоги кредиторів задоволено в повному обсязі, то провадження у справі про банкрутство припиняється.

Одночасно з прийняттям заяви про порушення справи про банкрутство фізичної особи господарський суд накладає арешт на майно фізичної особи, за винятком майна, на яке згідно із законодавством України не може бути звернено стягнення, майна, що перебуває в заставі на підставах, не пов'язаних із здійсненням такою особою підприємницької діяльності, та майна (або його частини), щодо якого укладено договір поруки чи інше забезпечення виконання зобов'язання фізичної особи третіми особами.

За заявою фізичної особи господарський суд може відкласти розгляд справи про банкрутство не більш ніж на два місяці для проведення фізичною особою розрахунків з кредиторами або укладення мирової угоди.

Якщо у встановлений строк фізичною особою не надано доказів задоволення вимог кредиторів або не укладено мирової угоди, господарський суд визнає фізичну особу банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру.

У разі визнання фізичної особи банкрутом до складу ліквідаційної маси не включається майно фізичної особи, на яке згідно з цивільним процесуальним законодавством України не може бути звернено стягнення, та майно, яке перебуває у заставі на підставах, не пов'язаних із здійсненням такою особою підприємницької діяльності. Господарський суд також має право за вмотивованим клопотанням фізичної особи та інших учасників провадження у справі про банкрутство виключити із складу ліквідаційної маси майно фізичної особи, якщо воно є неліквідним або дохід від реалізації якого істотно не вплине на задоволення вимог кредиторів, загальною вартістю не більше шести з половиною тисяч гривень.

У постанові про визнання фізичної особи банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури господарський суд призначає ліквідатора банкрута, який відкриває спеціальний банківський рахунок для зарахування коштів, отриманих від продажу майна банкрута, та здійснення розрахунків з кредиторами.

В офіційному оприлюдненому повідомленні про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури має бути указано строк пред'явлення кредиторами вимог до банкрута, який не може перевищувати двох місяців.

Господарський суд розглядає вимоги, заявлені кредиторами або боржником, і виносить ухвалу про порядок і розмір задоволення вимог кредиторів.

Відповідно до встановленої черговості у першу чергу задовольняються вимоги кредиторів за зобов'язаннями, забезпеченими заставою, вимоги громадян, перед якими фізична особа несе відповідальність за заподіяння шкоди життю і здоров'ю громадян, шляхом капіталізації відповідних періодичних платежів, у тому числі до Фонду соціального страхування України за громадян, застрахованих у цьому фонді у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, вимоги про стягнення аліментів, розрахунки з виплати вихідної

допомоги й оплати праці особам, які працюють за трудовим договором (контрактом), і з виплати авторської винагороди, а також вимоги, що виникли із зобов'язань щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування. У другу чергу задовольняються вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів). У третю чергу проводяться розрахунки з іншими кредиторами.

Після завершення розрахунків з кредиторами фізична особа, визнана банкрутом, звільняється від подальшого виконання грошових вимог кредиторів, що були заявлені після визнання фізичної особи банкрутом. Вимоги, заявлені після закінчення встановленого строку, задовольняються в останню чергу.

Вимоги кредиторів щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, вимоги щодо стягнення аліментів, а також інші вимоги особистого характеру, які не було задоволено в порядку виконання постанови господарського суду про визнання фізичної особи банкрутом або які погашено частково чи не заявлено після визнання фізичної особи банкрутом, можуть бути заявлені після закінчення провадження у справі про банкрутство фізичної особи відповідно в повному обсязі або в незадоволеній їх частині в порядку, встановленому цивільним законодавством.

Протягом п'яти років після визнання фізичної особи банкрутом не може бути порушено провадження у справі про банкрутство за його заявою.

Протягом трьох років після визнання фізичної особи банкрутом ця особа не може бути зареєстрована як фізична особа-підприємець, придбавати майно або грошові кошти у кредит, укладати договір поруки, передавати майно у заставу.

3.7 Особливості банкрутства фермерського господарства

Підставою для визнання фермерського господарства банкрутом є його неспроможність задовольнити вимоги кредиторів протягом шести місяців після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт.

Заяву про порушення справи про банкрутство підписує голова фермерського господарства і подає до господарського суду за наявності письмової згоди всіх членів фермерського господарства.

До заяви голови фермерського господарства про порушення справи про банкрутство також додаються документи, які містять відомості:

- про склад і вартість майна фермерського господарства;
- склад і вартість майна, яке належить членам фермерського господарства на праві власності;
- розмір доходів, які може одержати фермерське господарство після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт.

Голова фермерського господарства у двомісячний строк від дня прийняття господарським судом заяви про порушення справи про банкрутство фермерського господарства може подати до господарського суду план відновлення платоспроможності фермерського господарства.

У разі якщо здійснення заходів, передбачених планом відновлення платоспроможності, не дає змоги фермерському господарству погасити вимоги за грошовими зобов'язаннями, господарський суд вводить процедуру розпорядження майном фермерського господарства.

Процедура розпорядження майном фермерського господарства вводиться на строк закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт з урахуванням часу, необхідного для реалізації вирощеної (виробленої та переробленої) сільськогосподарської продукції. Зазначений строк не може перевищувати п'ятнадцяти місяців.

Для проведення процедури розпорядження майном фермерського господарства господарський суд призначає розпорядника майна.

У разі визнання господарським судом фермерського господарства банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури до складу ліквідаційної маси фермерського господарства включаються нерухоме майно, яке перебуває у спільній власності членів фермерського господарства, в тому числі насадження, господарські та інші будівлі, меліоративні та інші споруди, продуктивна і робоча худоба, птиця, сільськогосподарська та інша техніка і обладнання, транспортні засоби, інвентар, та інше майно, придбані для фермерського господарства за загальні кошти його членів, а також право оренди земельної ділянки та інші майнові права, які належать фермерському господарству і мають грошову оцінку.

Майно, що належить голові й членам фермерського господарства на праві приватної власності, а також інше майно, стосовно якого доведено, що воно придбано за доходи, які не є у спільній власності членів фермерського господарства, не включаються до складу ліквідаційної маси.

Нерухоме майно, а також майнові права щодо нерухомого майна фермерського господарства можуть бути продані тільки на аукціоні, обов'язковими умовами якого є збереження цільового призначення сільськогосподарського господарства.

Від дня прийняття постанови про визнання фермерського господарства банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури діяльність фермерського господарства припиняється.

3.8 Особливості провадження санації боржника його керівником

Керівник боржника має право подати заяву про порушення справи про банкрутство боржника з метою проведення процедури санації до подання кредитором заяви про порушення справи про банкрутство за наявності плану санації та письмової згоди всіх забезпечених кредиторів, а також кредиторів, загальна сума вимог яких перевищує 50 відсотків кредиторської заборгованості боржника, на впровадження зазначеного плану і призначення керуючим санацією керівника боржника.

Для проведення санації боржника його керівником керівник боржника звертається до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство, до якої додаються план санації боржника, погоджений з

кредиторами, письмова згода кредиторів на призначення керуючим санацією керівника боржника і пропозиція щодо кандидатури розпорядника майна.

Суд не пізніше п'яти днів від дня її надходження виносить ухвалу про прийняття заяви про порушення провадження у справі, в якій зазначається дата проведення підготовчого засідання суду.

Підготовче засідання суду проводиться у місячний строк від дня винесення ухвали про прийняття заяви про порушення справи про банкрутство.

За результатами розгляду обґрунтованості вимог заявника до боржника господарський суд виносить ухвалу про порушення провадження у справі про банкрутство і відкриття процедури санації, введення мораторію на задоволення вимог кредиторів і призначення розпорядника майна та керуючого санацією-керівника боржника або про відмову у порушенні провадження у справі про банкрутство.

Після призначення керівника боржника керуючим санацією його трудові відносини з працедавцем зупиняються на час виконання повноважень керуючого санацією.

Офіційне оприлюднення повідомлення про порушення справи про банкрутство і відкриття процедури санації здійснюється на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет.

Конкурсні кредитори за вимогами, які виникли до дня порушення провадження у справі про банкрутство, зобов'язані подати до господарського суду заяви з вимогами до боржника у місячний строк від дня офіційного оприлюднення повідомлення.

Керуючий санацією-керівник боржника разом із розпорядником майна зобов'язані розглянути вимоги кредиторів і скласти реєстр вимог кредиторів, письмово повідомивши про результати розгляду заявників і господарський суд.

Господарський суд розглядає реєстр вимог кредиторів, вимоги кредиторів, щодо яких були заперечення боржника і які не було внесено до реєстру вимог кредиторів. За результатами розгляду господарський суд затверджує реєстр вимог кредиторів і визначає дату проведення зборів кредиторів. На зборах утворюється комітет кредиторів, який у місячний строк повинен подати господарському суду схвалений план санації.

Господарський суд має затвердити план санації, після чого боржник розпочинає його виконання.

Керівник боржника виконує повноваження керуючого санацією і отримує заробітну плату в тому ж розмірі, в якому він її отримував до призначення його керуючим санацією.

Розпорядник майна продовжує виконувати свої обов'язки протягом проведення керуючим санацією-керівником боржника процедури санації боржника.

У разі невиконання плану санації боржника або якщо стає очевидним, що виконання плану санації боржника не приведе до відновлення його платоспроможності, здійснюється процедура банкрутства боржника.

3.9 Особливості застосування процедури банкрутства до боржника, що ліквідується власником

Якщо вартості майна боржника-юридичної особи, щодо якого прийнято рішення про ліквідацію, недостатньо для задоволення вимог кредиторів, ліквідатор зобов'язаний звернутися до господарського суду із заявою про порушення справи про його банкрутство.

Господарський суд не пізніше чотирнадцяти днів після порушення провадження у справі визнає боржника банкрутом, відкриває ліквідаційну процедуру і призначає ліквідатора. При цьому обов'язки ліквідатора можуть бути покладені на голову ліквідаційної комісії (ліквідатора) незалежно від наявності у нього статусу арбітражного керуючого.

3.10 Особливості банкрутства державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків

До компетенції органів виконавчої влади відносять рішення стосовно доцільності надання державної підтримки неплатоспроможним підприємствам, розроблення заходів, спрямованих на забезпечення захисту інтересів держави і вибору оптимальних шляхів реструктуризації та погашення боргових зобов'язань, проведення аналізу фінансового стану боржника, його санації та погодження плану санації, доцільності виключення відповідних суб'єктів господарювання з переліку підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації і застосуванню до них процедури санації або ліквідації.

З метою запобігання банкрутству державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, може застосовуватися порука.

У разі якщо боржник є державним підприємством або підприємством, у статутному капіталі якого частка державної власності перевищує 50 відсотків, господарський суд залучає до участі у справі про банкрутство представників органу, уповноваженого управляти державним майном, з повідомленням про порушення провадження у справі про банкрутство такого підприємства.

Участь у зборах кредиторів і роботі комітету кредиторів можуть брати з правом дорадчого голосу представники органу, уповноваженого управляти державним майном.

Керуючих санацією, ліквідаторів призначає господарський суд за участю органу, уповноваженого управляти державним майном.

Плани санації, мирові угоди і переліки ліквідаційних мас підлягають погодженню з органом, уповноваженим управляти державним майном.

Початкова вартість майна, майнових прав таких підприємств визначається відповідно до [Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»](#).

4 ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

4.1 Контрольні запитання

1. Дайте визначення таким термінам: «неплатоспроможність», «банкрутство», «досудова санація», «судова санація», «санація до порушення справи про банкрутство».
2. Підприємство, що ліквідується у добровільному порядку, має такі зобов'язання: перед робітниками з виплати заробітної плати, зі сплати податків, перед кредиторами, чиї вимоги забезпечено заставою. В якій черговості підприємство має виконувати такі зобов'язання?
3. У який строк кредитори мають звернутися до боржника зі своїми вимогами при ліквідації підприємства у добровільному порядку? Чи приймаються вимоги кредиторів, заявлені після закінчення встановленого строку?
4. Дайте характеристику законодавства про банкрутство в Україні. Які основні функції воно виконує?
5. Поясніть, у чому полягають основні принципи банкрутства.
6. Назвіть основних учасників провадження у справі про банкрутство, укажіть їхні права і обов'язки.
7. Поясніть різницю між конкурсними і поточними кредиторами боржника. Які з них мають право на звернення до суду щодо порушення справи про банкрутство?
8. Поясніть, хто з учасників справи про банкрутство має право ухвального голосу при прийнятті рішень. Кому надано право дорадчого голосу? Хто з учасників не бере участі у прийнятті рішень за справою?
9. Які засоби збереження майна та інших активів боржника застосовує суд в процедурі банкрутства?
10. Які судові процедури застосовуються до боржника під час розгляду справи про банкрутство?
11. Поясніть, які позитивні наслідки для боржника має укладення мирової угоди в процедурі банкрутства.
12. Назвіть правові наслідки прийняття судом ухвали щодо санації підприємства.
13. Які правові наслідки має прийняття судом постанови про визнання боржника банкрутом?
14. В якій черговості громадянин-підприємець при банкрутстві має виконати зобов'язання перед робітниками з виплати заробітної плати, зі сплати податків, перед кредиторами, чиї вимоги забезпечено заставою?
15. Дайте визначення автономної і двоступінчастої санації.
16. Назвіть зовнішні й внутрішні джерела фінансової санації підприємства.
17. Який строк встановлено для прийняття заяв кредиторів щодо включення до реєстру вимог кредиторів при банкрутстві підприємства? Чи

приймаються вимоги кредиторів, заявлені після закінчення встановленого строку?

18. Який документ є підставою для виключення підприємства з Єдиного державного реєстру у разі добровільної ліквідації?

19. Який документ є підставою для виключення підприємства з Єдиного державного реєстру у разі банкрутства підприємства?

20. За які порушення в сфері банкрутства законодавством встановлено адміністративну відповідальність?

21. До яких суб'єктів господарювання застосовується спеціальний порядок провадження у справі про банкрутство?

22. До яких суб'єктів господарювання застосовується спрощений порядок провадження у справі про банкрутство?

23. Яка тривалість процедури розпорядження майном боржника?

24. Яка тривалість процедури санації боржника до порушення справи про банкрутство?

25. Яка тривалість процедури судової санації?

26. Яка тривалість ліквідаційної процедури при банкрутстві?

27. Які повноваження надано розпоряднику майна у процедурі банкрутства?

28. Які повноваження надано керуючому санацією у процедурі банкрутства?

29. Які повноваження надано ліквідатору у процедурі банкрутства?

30. Які має повноваження керівник підприємства при банкрутстві?

4.2 Тести

1. При добровільній ліквідації платоспроможного підприємства ліквідаційна комісія створюється і затверджується таким чином:

- а) створюється власником підприємства за згодою кредиторів;
- б) створюється власником підприємства із своїх або залучених робітників і узгоджується з державним реєстратором;
- в) створюється власником і затверджується господарським судом;
- г) створюється господарським судом і затверджується власником.

2. Яку дію слід виконати в першу чергу при добровільній ліквідації підприємства:

- а) зняти підприємство з податкового обліку;
- б) скласти ліквідаційний баланс;
- в) задовольнити претензії кредиторів;
- г) створити ліквідаційну комісію?

3. При добровільній ліквідації підприємства до податкового органу разом із заявою про зняття з податкового обліку слід подати:

- а) копію рішення власника або іншого уповноваженого органу про ліквідацію підприємства;

- б) підтвердження оприлюднення інформації про ліквідацію підприємства;
- в) список усіх дебіторів і кредиторів підприємства;
- г) копію документа про створення ліквідаційної комісії.

4. Примусову ліквідацію підприємства можна здійснити:

- а) коли підприємство визнано банкрутом;
- б) якщо виявлено помилки в установчих документах підприємства;
- в) коли протягом одного місяця підприємство не погасило визнані ним претензійні вимоги;
- г) якщо підприємство занесено до реєстру неплатоспроможних підприємств.

5. Справу про банкрутство підприємства може бути порушено, якщо:

- а) до суду надійшла письмова заява будь-кого з кредиторів боржника;
- б) до суду надійшла письмова заява потенційного інвестора боржника;
- в) надійшла письмова заява боржника стосовно його фінансової неспроможності або загрози такої неспроможності;
- г) боржник не визнає претензії про відшкодування заборгованості.

6. Ініціаторами порушення справи про банкрутство підприємства можуть бути:

- а) будь-які з поточних або конкурсних кредиторів;
- б) забезпечені кредитори;
- в) окрема частина конкурсних кредиторів;
- г) змушені кредитори.

7. Боржник може звернутися до суду із заявою про порушення справи про своє банкрутство у таких випадках:

- а) якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань перед іншими кредиторами;
- б) якщо він не має можливості задовольнити грошові вимоги кредиторів одночасно і в повному обсязі;
- в) тільки якщо має місце фактична неплатоспроможність;
- г) тільки якщо він має борги у розмірі, що перевищує 300 мінімальних заробітних плат.

8. Підставою для звернення до суду кредиторів із заявою про порушення справи про банкрутство може бути:

- а) збиткова діяльність підприємства протягом трьох останніх звітних років;
- б) загроза неплатоспроможності;
- в) падіння ринкового курсу акцій підприємства нижче від їхньої номінальної вартості;
- г) неплатоспроможність боржника.

9. Дотримання якої з перелічених нижче вимог є необхідною умовою для прийняття судом заяви кредиторів про порушення провадження у справі про банкрутство підприємства:

- а) затримка виконання зобов'язань боржником має становити не менше трьох місяців;
- б) сумарний розмір вимог кредиторів має становити до 300 мінімальних заробітних плат;
- в) мінімальний сумарний розмір вимог кредиторів має становити понад 300 неоподатковуваних мінімумів;
- г) усі вимоги мають бути підтверджені згодою боржника.

10. Прийняття судом ухвали про порушення справи про банкрутство має такі правові наслідки для підприємства:

- а) припиняється його підприємницька діяльність, повноваження керівника підприємства передаються арбітражному керуючому;
- б) продовжується діяльність підприємства, призначається судом розпорядник майна;
- в) продовжується діяльність підприємства, усі повноваження керівника підприємства передаються арбітражному керуючому;
- г) припиняється діяльність підприємства, повноваження керівника обмежуються.

11. Процедура санації до відкриття провадження справи про банкрутство вводить строк:

- а) на сто п'ятнадцять календарних днів;
- б) на тридцять календарних днів;
- в) на шість місяців;
- г) на дванадцять місяців.

12. У разі санаційної реорганізації боржника приєднанням до іншого підприємства:

- а) борги боржника визнаються безнадійними, оскільки боржник припиняє своє існування;
- б) борги боржника погашаються правонаступником, у тому числі й за рахунок особистих коштів правонаступника, якщо недостатньо для цього майна боржника;
- в) майнові зобов'язання боржника погашаються правонаступником тільки у межах суми, одержаної від реалізації майна боржника;
- г) до правонаступника переходять тільки ті права й обов'язки, які з ним узгоджено.

13. Мораторій на задоволення вимог кредиторів означає:

- а) припинення виконання зобов'язань перед всіма кредиторами, як конкурсними, так і поточними;

- б) припинення виконання поточних зобов'язань, за винятком зобов'язань з податків і зборів;
- в) припинення виконання зобов'язань, які виникли до введення мораторію і строк виконання яких настав;
- г) припинення виконання всіх без винятку зобов'язань, які виникли до дня введення мораторію.

14. Мораторій на задоволення вимог кредиторів вводиться господарським судом на такій стадії справи про банкрутство:

- а) при ухваленні судом рішення щодо відкриття справи про банкрутство;
- б) при прийнятті заяви кредиторів про порушення справи;
- в) на попередньому засіданні господарського суду;
- г) на заключному засіданні господарського суду.

15. Обов'язкове оприлюднення інформації про порушення судом справи про банкрутство здійснюється на такій стадії судового процесу:

- а) одночасно з подачею заяви до суду про порушення справи про банкрутство;
- б) після підготовчого засідання суду і прийняття судом відповідної ухвали;
- в) після прийняття заяви кредиторів про порушення справи про банкрутство;
- г) після попереднього засідання суду.

16. При розгляді справи про банкрутство господарський суд може застосувати до боржника таке:

- а) визнати банкрутом і затвердити ліквідаційну процедуру;
- б) зобов'язати укласти мирову угоду;
- в) внести боржника до реєстру неплатоспроможних підприємств;
- г) застосувати штрафні санкції.

17. Мирова угода в процедурі банкрутства являє собою угоду:

- а) між боржником та інвестором про переведення боргу;
- б) між інвестором і господарським судом про проведення фінансового оздоровлення боржника;
- в) між боржником і кредиторами щодо пролонгації або списання боргів;
- г) між боржником і господарським судом про відстрочення початку розгляду справи про банкрутство.

18. Мирову угоду в процесі розгляду справи про банкрутство може бути укладено:

- а) на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство, але лише після виявлення всіх кредиторів і затвердження господарським судом реєстру вимог кредиторів;
- б) тільки у процедурі розпорядження майном боржника;
- в) тільки у процедурі санації;
- г) тільки в процедурі ліквідації.

19. *Умови мирової угоди можуть поширюватися:*

- а) тільки на тих кредиторів, що брали участь у голосуванні;
- б) на всіх кредиторів без винятку, у тому числі на тих, що голосували проти;
- в) на кредиторів, чиї вимоги забезпечено заставою, а також на кредиторів другої та наступних черг;
- г) тільки на тих кредиторів, чиї вимоги забезпечено заставою.

20. *При укладенні мирової угоди законодавство встановлює обмеження стосовно:*

- а) максимальної суми боргу, до якої може застосовуватись списання;
- б) максимальних строків пролонгації зобов'язань боржника;
- в) окремих зобов'язань боржника, за якими не допускається укладення мирової угоди;
- г) періоду розстрочення боргів.

21. *Затвердження судом мирової угоди на будь-якій стадії банкрутства приводить до таких правових наслідків:*

- а) призначення арбітражного керуючого і передача йому повноважень керівника підприємства;
- б) перехід до процедури санації підприємства;
- в) припинення провадження у справі про банкрутство;
- г) зменшення повноважень арбітражного керуючого.

22. *Процедура розпорядження майном боржника вводиться строком:*

- а) на сто п'ятнадцять календарних днів;
- б) на тридцять календарних днів;
- в) на шість місяців;
- г) на дванадцять місяців.

23. *Яке з питань не розглядається на попередньому засіданні суду в справі про банкрутство:*

- а) призначення керівника санацією;
- б) розгляд спірних вимог, за якими були заперечення з боку боржника;
- в) затвердження реєстру вимог кредиторів;
- г) визначення розміру визнаних судом вимог?

24. *Під час розгляду судом справи про банкрутство створення комітету кредиторів:*

- а) є обов'язковим, коли кредиторів більш ніж 10;
- б) є обов'язковим, коли кредиторів більш ніж 7;
- в) є обов'язковим, якщо на це є рішення суду;
- г) не є обов'язковим і належить виключно до компетенції зборів кредиторів.

25. При прийнятті рішень у процедурі банкрутства підприємства кожний з кредиторів має таку кількість голосів:

- а) однакову з іншими кредиторами, яких включено до реєстру;
- б) пропорційну сумі вимог кожного з кредиторів до загальної заявленої суми вимог;
- в) пропорційну сумі вимог кожного з кредиторів до загальної суми вимог, включених до реєстру, і кратну 100 грн;
- г) пропорційну сумі вимог кожного з кредиторів до загальної суми вимог, включених до реєстру, і кратну 1000 грн.

26. Яке з наведених повноважень здійснює ліквідаційна комісія у процедурі банкрутства:

- а) проводить реорганізацію підприємства;
- б) веде пошук інвесторів;
- в) проводить санаційний аудит;
- г) складає ліквідаційний баланс підприємства?

27. Від моменту визнання боржника банкрутом виконуються такі дії:

- а) складається реєстр вимог кредиторів;
- б) призначається розпорядник майна;
- в) приймається ухвала про санацію підприємства;
- г) здійснюється офіційне оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом.

28. При банкрутстві підприємства порядок створення і затвердження ліквідаційної комісії такий:

- а) створюється власником за згодою кредиторів і затверджується судом;
- б) створюється призначеним ліквідатором, узгоджується з комітетом кредиторів і затверджується судом;
- в) створюється ліквідатором і затверджується комітетом кредиторів;
- г) створюється власником підприємства зі своїх або залучених робітників.

29. У разі банкрутства підприємства в першу чергу виконуються такі з наведених зобов'язань:

- а) податкові платежі;
- б) забезпечені заставою;
- в) не забезпечені заставою;
- г) перед власниками підприємства.

30. При банкрутстві підприємства ліквідаційний баланс затверджується:

- а) комітетом кредиторів;
- б) ліквідаційною комісією;
- в) податковими органами;
- г) господарським судом.

4.3 Задачі

1. Спрогнозувати ймовірність банкрутства підприємства, використовуючи Z-рахунок Альтмана, за такими даними: сума витрат і запасів – 2 млн грн, грошові кошти і дебіторська заборгованість – 500 тис. грн, виручка від реалізації продукції – 1 млн 500 тис. грн, прибуток – 750 тис. грн, нерозподілений прибуток – 100 тис. грн, ринкова вартість всіх акцій – 5 млн грн, валюта балансу – 9 млн 500 тис. грн.

2. Спрогнозувати ймовірність банкрутства підприємства на основі двофакторної моделі Федотової за такими даними: сума запасів і витрат – 1 млн грн, грошові кошти і дебіторська заборгованість – 100 тис. грн, довгострокові позикові кошти та інші пасиви – 400 тис. грн, короткострокові пасиви – 600 тис. грн, валюта балансу – 3 млн 200 тис. грн.

3. Оцінити структуру балансу підприємства за допомогою коефіцієнта Бівера, якщо чистий прибуток становить 100 тис. грн, необоротні активи – 1 млн 900 тис. грн, сума амортизації – 50 тис. грн, грошові кошти і дебіторська заборгованість – 1 млн 500 тис. грн, довгострокові зобов'язання – 600 тис. грн, короткострокові зобов'язання – 1 млн 200 тис. грн, валюта балансу – 4 млн 100 тис. грн.

4. Розрахувати коефіцієнт відновлення платоспроможності за період 6 місяців, якщо коефіцієнт поточної ліквідності на початок звітного періоду становив 1,8, а на кінець – 2,1.

5. Статутний капітал підприємства становить 1500 тис. грн, непокриті збитки – 120 тис. грн. Прийнято рішення про зменшення статутного капіталу шляхом передачі до анулювання корпоративних прав номінальною вартістю 100 тис. грн. Окрім цього, частково списано кредиторську заборгованість підприємства на суму 20 тис. грн.

Визначити суму санаційного прибутку підприємства.

Чи виникнуть у підприємства податкові зобов'язання у зв'язку з одержанням такого санаційного прибутку?

6. Після реалізації майна банкрута на основному рахунку боржника є 4,1 млн грн. Затверджений реєстр вимог кредиторів містить: вимоги, забезпечені заставою, – 700 тис. грн, вимоги щодо виплати заборгованості із заробітної плати – 1100 тис. грн, витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство в господарському суді та роботою ліквідаційної комісії, – 200 тис. грн, вимоги кредиторів, не забезпечені заставою, що виникли у процедурі розпорядження майном боржника, – 200 тис. грн, інші вимоги кредиторів – 2400 тис. грн.

Установити черговість задоволення вимог кредиторів цього банкрута і визначити суми погашення боргів.

7. Після реалізації майна банкрута на рахунку підприємства є 3,2 млн грн. Вимоги двох кредиторів, не забезпечені заставою, становлять відповідно 1 млн грн і 300 тис. грн, вимоги, забезпечені заставою, – 1,6 млн грн, заборгованість з оплати праці – 500 тис. грн, податкова заборгованість – 640 тис. грн, вимоги щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного капіталу підприємства – 2 млн грн, витрати, пов'язані з утриманням і збереженням майнових активів боржника, – 30 тис. грн.

Установити черговість задоволення вимог кредиторів цього банкрута і розрахувати, наскільки будуть задоволені зазначені вимоги.

8. Ухвалено рішення про санаційну реорганізацію АТ «Х» приєднанням його до АТ «У». За договором приєднання корпоративні права змінюються у відношенні 2:3 (3 акції АТ «Х» обмінюються на 2 акції АТ «У»). Як доплату до корпоративних прав АТ «У» виплачує акціонерам АТ «Х» компенсацію у розмірі 10 грн за кожну акцію номінальною вартістю 50 грн.

Скласти баланс АТ «У» після приєднання до нього АТ «Х», знаючи баланси підприємств до реорганізації (таблиці 4.1 і 4.2).

Таблиця 4.1 – Баланс АТ «Х» до реорганізації, тис. грн

Актив		Пасив	
1. Основні засоби	5000	1. Статутний капітал	4200
2. Запаси	1500	2. Зобов'язання	3500
3. Дебіторська заборгованість	1000		
4. Грошові кошти	200		
Баланс	7700	Баланс	7700

Таблиця 4.2 – Баланс АТ «У» до реорганізації, тис. грн

Актив		Пасив	
1. Основні засоби	14000	1. Статутний капітал	12000
2. Запаси	3000	2. Додатковий капітал	3000
3. Дебіторська заборгованість	2000	3. Резервний капітал	2000
4. Грошові кошти	1000	4. Зобов'язання	3000
Баланс	20000	Баланс	20000

9. З метою поліпшення фінансового стану підприємства, балансові показники якого у звітному періоді наведено в таблиці 4.3, планується здійснити такі заходи: реалізувати частку основних засобів, не задіяних у виробництві, на суму 35 тис. грн, скоротити розмір запасів товарно-матеріальних цінностей на суму 60 тис. грн, забезпечити зростання нерозподіленого прибутку на 40 тис. грн, повернути короткострокові кредити банків на суму 28 тис. грн і скоротити поточні фінансові зобов'язання підприємства.

Визначити й обґрунтувати, чи сприятимуть перелічені заходи фінансовій стабілізації підприємства.

Таблиця 4.3 – Балансові показники підприємства, тис. грн

Показник	На початок періоду	На кінець періоду
Необоротні активи	310,0	315,0
Оборотні активи	305,0	318,0
у тому числі запаси	210,0	220,0
Власний капітал	300,0	300,0
Довгострокові зобов'язання	160,0	160,0
Короткострокові кредити банків	90,0	50,0
Інші поточні зобов'язання	65,0	123,0

10. Оцінити ймовірність банкрутства підприємства за коефіцієнтом фінансування важколіквідних активів, використовуючи дані про показники підприємства у звітному періоді, які наведено в таблиці 4.4.

Таблиця 4.4 – Фінансово-економічні показники підприємства, тис. грн

Показник	На початок періоду	На кінець періоду
Необоротні активи	420,1	426,8
Запаси	310,6	340,4
Дебіторська заборгованість	49,7	28,9
Грошові кошти	20,1	21,2
Власний капітал	320,0	320,0
Довгострокові зобов'язання	100,0	100,0
Короткострокові кредити банків	40,0	30,0
Кредиторська заборгованість	280,5	292,3
Невідкладні зобов'язання	60,0	75,0
Баланс	800,5	817,3
Обсяг реалізації продукції	2311,3	2264,9
Прибуток	112,6	118,1

4.4 Теми рефератів

1. Фінансова криза на підприємстві: економічний зміст і фактори, що її зумовлюють.
2. Суть, основні завдання і функції фінансового контролінгу.
3. Система раннього попередження банкрутства.

4. Суть і основні завдання санаційного аудиту.
5. Форми, правила і умови фінансування санації підприємства.
6. Визначення потреби в капіталі при проведенні санації підприємства.
7. Внутрішні фінансові джерела санації підприємства.
8. Зовнішні фінансові джерела санації підприємства.
9. Участь кредиторів та інших учасників справи про банкрутство у фінансовому оздоровленні боржника.
10. Фінансова санація за рахунок залучення коштів власників боржника та його працівників.
11. Фінансова санація за рахунок позичок, кредитних та інвестиційних ресурсів.
12. Реструктуризація підприємства, її зміст і порядок проведення.
13. Форми і загальні передумови санаційної реорганізації підприємства.
14. Вирішення соціальних проблем при звільненні працівників або скороченні штату у процедурі банкрутства підприємства.
15. Форми і методи державної фінансової підтримки підприємств.
16. Особливості проведення досудової санації державних підприємств і тих, статутні фонди яких містять значну державну частину.
17. Порядок оцінювання вартості майна, яке реалізується в процедурі банкрутства.
18. Порядок проведення торгів з продажу майна при санації і ліквідації підприємств.
19. Особливості порушення справи про банкрутство за заявою податкових органів.
20. Вітчизняна практика фінансового оздоровлення підприємств.
21. Зарубіжний досвід санації підприємств.
22. Особливості санації, банкрутства та ліквідації комерційних банків.
23. Порядок відшкодування вкладів вкладникам банків-банкрутів.
24. Проблеми транскордонних банкрутств.
25. Зарубіжний досвід застосування механізму банкрутства. Розвиток та гармонізація законодавства про неспроможність у Європі.
26. Прогнозування банкрутства у системі антикризового управління підприємства.
27. Управління вихідними і вхідними грошовими потоками при санації підприємства.
28. Управління джерелами фінансової стабілізації підприємства.
29. Оцінювання вартості майнових активів підприємства при банкрутстві та його боргових зобов'язань.
30. Оцінювання вартості підприємства як цілісного майнового комплексу.

4.5 Глосарій

Антикризова програма діяльності підприємства – це система комплексних заходів щодо виходу підприємства з кризи, яка передбачає пом'якшення, попередження або подолання негативних тенденцій розвитку підприємства.

Антикризове фінансове управління – це система управлінських заходів із діагностики, упередження, нейтралізації і подолання кризових явищ та причин їх виникнення шляхом своєчасного реагування на зміни, спричинені зовнішнім середовищем через уведення в дію антикризових інструментів, що дають змогу усунути тимчасові фінансові ускладнення на підприємстві й подолати симптоми банкрутства.

Арбітражний керуючий – фізична особа, призначена господарським судом у встановленому порядку в справі про банкрутство як розпорядник майна, керуючий санацією або ліквідатор з числа осіб, які отримали відповідне свідоцтво і внесені до Єдиного реєстру арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України.

Банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Боржник – юридична особа-суб'єкт підприємницької діяльності або фізична особа-суб'єкт підприємницької діяльності, не спроможна виконати свої грошові зобов'язання, які підтверджені судовим рішенням, що набрало законної сили, та постановою про відкриття виконавчого провадження, протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх виконання.

Грошове зобов'язання – зобов'язання боржника сплатити кредитору певну грошову суму відповідно до договору та на інших підставах, передбачених законодавством України. До грошових зобов'язань належать також зобов'язання зі сплати податків, зборів, страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування. До складу грошових зобов'язань боржника не включаються неустойка (штраф, пеня) та інші фінансові санкції, а також зобов'язання, які виникли внаслідок заподіяння шкоди життю і здоров'ю громадян, зобов'язання з виплати авторської винагороди, зобов'язання перед засновниками (учасниками) боржника-юридичної особи.

Діагностика банкрутства – система цільового фінансового аналізу, спрямована на виявлення параметрів кризового розвитку, які можуть призвести до банкрутства підприємства у майбутньому.

Доведення до банкрутства – умисне, з корисливих мотивів, іншої

особистої зацікавленості або в інтересах третіх осіб вчинення власником або службовою особою суб'єкта господарської діяльності дій, що призвели до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності, якщо це завдало великої матеріальної шкоди державі або кредитору.

Договори, щодо яких є зацікавленість, – договори, сторонами яких є зацікавлені особи з боку боржника, арбітражного керуючого або кредиторів.

Забезпечені кредитори – кредитори, вимоги яких забезпечено заставою майна боржника (майнового поручителя).

Зацікавлені особи стосовно боржника – юридична особа, створена за участю боржника, юридична особа, що здійснює контроль над боржником, юридична особа, контроль над якою здійснює боржник, юридична особа, з якою боржник перебуває під контролем третьої особи, власники боржника, керівник боржника, особи, що входять до складу органів управління боржника, головний бухгалтер боржника, у тому числі звільнені з роботи за три роки до порушення провадження у справі про банкрутство, а також особи, які перебувають у родинних стосунках із зазначеними особами та фізичною особою-боржником, а саме: подружжя та їхні діти, батьки, брати, сестри, онуки, а також інші особи, щодо яких є обґрунтовані підстави вважати їх зацікавленими.

Значні договори – договори щодо розпорядження майном боржника, балансова вартість якого перевищує один відсоток балансової вартості активів боржника на день укладення договору.

Кредитор – юридична або фізична особа, яка має вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, підтверджені у встановленому порядку.

Конкурсні кредитори – кредитори за вимогами, які виникли до порушення провадження у справі про банкрутство, виконання яких не забезпечено заставою майна боржника.

Корпоративна реструктуризація – реорганізація підприємства, метою якої є зміна власника, створення нових юридичних осіб і (або) нової організаційно-правової форми діяльності.

Ліквідаційний баланс підприємства – це баланс, який складається після виконання ліквідаційних процедур: реалізації майнових об'єктів, що входять до складу ліквідаційної маси, та розподілу виручених сум між кредиторами.

Ліквідаційна маса – це сукупність усіх видів майнових активів банкрута, що належать йому на правах власності або повного господарського відання.

Ліквідаційна процедура – це сукупність заходів щодо підприємства, стосовно якого прийнято рішення про банкрутство і ліквідацію, спрямованих на задоволення вимог кредиторів шляхом продажу майна боржника та ліквідацією його як юридичної особи.

Мирова угода – домовленість між боржником і кредитором (групою кредиторів) про відстрочення та (або) розстрочення платежів або припинення зобов'язань за угодою сторін (прощення боргів).

Неплатоспроможність – неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами.

Офіційне оприлюднення – оприлюднення відомостей про справу про банкрутство на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет.

Погашені вимоги кредиторів – задоволені вимоги кредиторів, вимоги, щодо яких досягнуто згоди про припинення, а також інші вимоги, які відповідно до законодавства вважаються погашеними.

Поточні кредитори – кредитори за вимогами до боржника, які виникли після порушення справи про банкрутство.

Представник працівників боржника – особа, уповноважена загальними зборами кредиторів, на яких присутні не менш як дві третини штатної кількості працівників боржника, або відповідним рішенням первинної профспілкової організації боржника представляти їх інтереси під час провадження у справі про банкрутство з правом дорадчого голосу.

Приховування стійкої фінансової неспроможності – умисне приховування громадянином-засновником або власником суб'єкта господарської діяльності, а також службовою особою суб'єкта господарської діяльності своєї стійкої фінансової неспроможності шляхом подання недостовірних відомостей.

Реструктуризація підприємства – здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зокрема шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до інших юридичних осіб, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва і задоволенню вимог кредиторів.

Санація – система заходів, що здійснюються для запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також на задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) зміну організаційно-правової та виробничої структур боржника.

Санаційний прибуток – це прибуток, який виникає внаслідок викупу акціонерним товариством акцій власної емісії за курсом, нижчим від номінальної

вартості цих прав (дизажіо), у зв'язку з безкоштовною передачею їх до анулювання або зі зниженням номінальної вартості чи у випадку списання (цілком або частково) заборгованості кредиторами.

Санаційна спроможність підприємства – наявність у підприємства фінансових, організаційно-технічних і правових можливостей для успішного проведення санації.

Сторони у справі про банкрутство – конкурсні кредитори (представник комітету кредиторів), боржник (банкрут).

Уповноважена особа засновників боржника – особа, уповноважена загальними зборами учасників, що володіють більш ніж половиною статутного капіталу боржника, представляти їхні інтереси під час провадження у справі про банкрутство з правом дорадчого голосу.

Учасники у справі про банкрутство – сторони, забезпечені кредитори, арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор), власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, державний орган з питань банкрутства, Фонд державного майна України, представник органу місцевого самоврядування, представник працівників боржника, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника, а також у випадках, передбачених законодавством, інші особи, які беруть участь у провадженні у справі про банкрутство.

Фіктивне банкрутство – свідомо неправдива заява засновника чи власника суб'єкта господарської діяльності про фінансову неспроможність виконання вимог кредиторів і зобов'язань перед бюджетом, якщо такі дії завдали великої матеріальної шкоди кредиторам або державі.

Фінансова криза підприємства – одна із форм порушення його фінансової рівноваги, яка відображає під дією різноманітних факторів суперечності між фактичним станом фінансового потенціалу підприємства і фінансовими потребами, що несе найбільш небезпечні потенційні загрози функціонуванню підприємства.

Фінансова реструктуризація – реструктуризація, пов'язана зі зміною структури й розмірів власного і позикового капіталу, а також зі змінами в інвестиційній діяльності підприємства.

Фінансовий контролінг – це система контролю, що забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках фінансової діяльності підприємства, своєчасне виявлення відхилень фактичних її результатів від запланованих і прийняття оперативних управлінських рішень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” // У редакції [Закону № 4212-VI від 22.12.2011](#), ВВР. – 2012. – № 32–33.
2. Закон України “Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань” // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31–32.
3. Господарський процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6.
4. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44.
5. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–22.
6. Закон України “Про банки і банківську діяльність” // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6.
7. Закон України “Про виконавче провадження” // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24.
8. Закон України “Про оплату праці” // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 17.
9. Закон України “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності” // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 45.
10. Закон України “Про зайнятість населення” // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 24.
11. Закон України “Про оцінку майна, майнових прав і професійну оціночну діяльність” // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 24.
12. Закон України “Про аудиторську діяльність” // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 23.
13. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 40.
14. Закон України “Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб” // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 50.
15. Азаренкова, Г. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. для самот. вивч. дисципліни/ Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. – К.: Знання-Прес, 2006. – 287 с.
16. Аранчій, В. І. Фінанси підприємств: навч. посіб. / В. І. Аранчій. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 304 с.
17. Багацький, В. М. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. / В. М. Багацький, Н. Д. Гетманцева ; за заг. ред. З. Є. Шершньової. – К. : КНЕУ, 2007. – 680 с.
18. Бланк, И. А. Антикризисное финансовое управление предприятием /

- И. А. Бланк. – К. : Изд-во "Эльга", Ника-Центр, 2006. – 672 с.
19. Бланк, И. А. Управление финансовой стабилизацией предприятия / И. А. Бланк. – К. : Эльга, 2003. – 483 с.
20. Власова, Н. О. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Н. О. Власова, О. А. Круглова, Л. І. Безгінова. – К.: Центр навч. літ., 2007. – 271 с.
21. Воронина, В. М. Факторный анализ стоимости чистых активов в целях управления предприятием / В. М. Воронина // Аудит и финансовый анализ. – 2006. – № 4. – С. 43–47.
22. Гольцова, С. М. Звітність підприємств : навч. посіб. / С. М. Гольцова, І. Й. Плікус. – К. : ЦУЛ, 2004. – 294 с.
23. Горицкая, Н. Финансовая стратегия: управление финансами / Н. Горицкая // Финансовый директор. – 2005. – № 11. – С. 17–25.
24. Гривківська, О. В. Збірник задач та тестів з дисципліни «Фінанси підприємства»: навч. посіб. / О. В. Гривківська. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 100 с.
25. Давидович, І. Є. Контролінг : навч. посіб. / І. Є. Давидович. – К. : Центр навч. літ., 2008. – 552 с.
26. Джунь, В. В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні: монографія // В. В. Джунь. – Л.: Ін-т технологій бізнесу і права, 2000. – 180 с.
27. Ковтун, С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами / С. Ковтун. – Х.: Фактор, 2005. – 226 с.
28. Концепция контроллинга. Управленческий учет. Система отчетности. Бюджетирование / пер. с нем. Hogvath & Partners. – 3-е изд. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2008. – 269 с.
29. Копилюк, О. І. Фінансова санація і банкрутство підприємств: навч. посіб. / О. І. Копилюк, А. М. Штангрет. – К.: Центр навч. літ., 2005. – 168 с.
30. Літвіна, Т. В. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / Т. В. Літвіна, О. М. Калініна. – Х.: ХАІ, 2007.
31. Методичні вказівки для проведення практичних занять та виконання самостійної роботи з курсу «Фінансова санація та банкрутство підприємства» / уклад.: В. М. Боронос, М. А. Деркач, І. В. Мамчук. – Суми: Вид-во СумДУ, 2008. – 106 с.
32. Партин, Г. О. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Г. О. Партин, А. Г. Загородній. – К.: Знання, 2006. – 379 с.
33. Поляков, Б. М. Законодавство України про банкрутство: теорія та практика його застосування / Б. М. Поляков. – К.: ТОВ Вид-во „Юридична думка”, 2005. – 240 с.
34. Поляков, Б. М. Право несостоятельности (банкротства) в Украине / Б. М. Поляков. – К.: Концерн «Вид. дім “Ін Юре”», 2003. – 440 с.
35. Пушкар, М. С. Контролінг – інформаційна підсистема стратегічного менеджменту / М. С. Пушкар, Р. М. Пушкар. – Т.: Карт-бланш, 2004. – 370 с.

36. Реструктуризація підприємства: навч. посіб. для вищ. навч. закл. / за ред. В. М. Заболотного. – К. : Міленіум, 2001. – 440 с.
37. Рябков, А. В. АВС-костинг как альтернатива директ-костингу / А. Рябков // Управление корпоративными финансами. – 2004. – № 6. – С. 22.
38. Савицька, Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / Г. В. Савицька. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
39. Скібіцький, О. М. Антикризовий менеджмент : навч. посіб. для вузів / О. М. Скібіцький. – К. : ЦУЛ, 2009. – С. 185–186.
40. Терещенко, О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2006. – 268 с.
41. Терещенко, О. О. Санація балансу АТ у контексті стандартизації фінансової звітності в Україні / О. О. Терещенко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. – № 10. – С. 49–54.
42. Терещенко, О. О. Фінансова санація і банкрутство підприємств: навч. посіб. / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с.
43. Терещенко, О. О. Управління фінансовою санацією підприємств : підручник / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2006. – 552 с.
44. Управління фінансовою санацією підприємства: навч. посіб. / за ред. М. О. Данилюка, В. І. Савича. – К.: Центр навч. літ., 2006. – 320 с.
45. Управління фінансовою санацією: навч. посіб. / О. В. Гребенікова, Ю. Ю. Гусєва, О. В. Каширіна, Ю. Б. Кракос. – Х.: ХАІ, 2007.
46. Федулова, Л. І. Методологічні підходи до управління реструктуризацією підприємств / Л. І. Федулова // Проблеми науки. – 2002. – № 5. – С. 54–59.
47. Фінанси підприємств : підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 6-те вид., переробл. і доп. – К. : КНЕУ, 2006. – 552 с.
48. Шевчук, В. Стратегічний управлінський облік / В. Шевчук. – К. : Алеута, 2009. – 175 с.
49. Шеремет, А. Д. Методика фінансового аналізу підприємства / А. Д. Шеремет, Е. В. Ненашев. – М. : Дело, 2002. – 208 с.
50. Шеремет, А. Д. Финансы предприятий / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 343 с.
51. Шершньова, З. Є. Стратегічне управління: навч. посіб. / З. Є. Шершньова, С. В. Оборська. – К. : КНЕУ, 2002. – 384 с.
52. Шершньова, З. Є. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. / З. Є. Шершньова, В. М. Багацький, Н. Д. Гетманцева; за заг. ред. З. Є. Шершньової. – К. : КНЕУ, 2007. – 680 с.
53. Штангрет, А. М. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. / А. М. Штангрет, О. І. Копилук. – К. : Знання, 2007. – 335 с.
54. Фінансова санація і банкрутство підприємств: консп. лекцій / уклад.: В. Г. Боронос, І. Й. Плікус. – Суми : Сум. держ. ун-т, 2013. – 103 с.

З М І С Т

ВСТУП	3
1 РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ.	4
1.1 Принципи правового регулювання відносин банкрутства.	4
1.2 Законодавче забезпечення відносин банкрутства в Україні.	5
1.3 Функції державного органу з питань банкрутства.	7
2 СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО.	8
2.1 Підвідомчість і територіальна підсудність справ про банкрутство.	8
2.2 Учасники справи про банкрутство.	8
2.3 Етапи провадження у справі про банкрутство.	11
2.4 Подання до суду заяви про порушення справи про банкрутство боржника.	13
2.5 Санація боржника до порушення справи про банкрутство.	14
2.6 Процедура розпорядження майном боржника.	17
2.7 Мирова угода.	21
2.8 Процедура судової санації боржника.	22
2.9 Ліквідаційна процедура.	26
3 ОСОБЛИВОСТІ БАНКРУТСТВА ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ БОРЖНИКІВ.	32
3.1 Особливості банкрутства суб'єктів підприємницької діяльності, що мають суспільну, іншу цінність або особливий статус.	32
3.2 Особливості банкрутства сільськогосподарських підприємств.	33
3.3 Особливості банкрутства страховиків.	34
3.4 Особливості банкрутства професійних учасників ринку цінних паперів та інститутів спільного інвестування.	35
3.5 Особливості банкрутства емітента або управителя іпотечних сертифікатів, управителя фонду фінансування будівництва або управителя фонду операцій з нерухомістю.	36
3.6 Особливості банкрутства фізичної особи-підприємця.	36
3.7 Особливості банкрутства фермерського господарства.	38
3.8 Особливості провадження санації боржника його керівником.	39
3.9 Особливості застосування процедури банкрутства до боржника, що ліквідується власником.	41
3.10 Особливості банкрутства державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків.	41
4 ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	42
4.1 Контрольні запитання.	42
4.2 Тести.	43
4.3 Задачі.	49
4.4 Теми рефератів	51
4.5 Глосарій.	53
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК	57

Навчальне видання

Кашєєва Валентина Юрїївна

**ФІНАНСОВА САНАЦІЯ
І БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВ**

Редактор А. М. Ємленінова

Зв. план, 2016

Підписано до видання 15.12.2016

Ум. друк. арк. 3,4. Обл.-вид. арк. 3,81. Електронний ресурс

Видавець і виготовлювач
Національний аерокосмічний університет ім. М. С. Жуковського
“Харківський авіаційний інститут”
61070, Харків-70, вул. Чкалова, 17
<http://www.khai.edu>
Видавничий центр „ХАІ”
61070, Харків-70, вул. Чкалова, 17
izdat@khai.edu

Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції сер. ДК № 391 від 30.03.2001